

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901. Andra Kammaren. N:o 36.

Onsdagen den 15 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 9 och 10, statsutskottets utlåtande och memorial n:is 12 och 87 samt lagutskottets utlåtanden n:is 48, 49 och 50.

§ 3.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning särskilda utskottets n:o 1 utlåtande, n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner n:o 2 angående ny härordning, n:o 3 med förslag till ny värnpligtslag, n:o 3 a med förslag till lag om ändrad lydelse af 2 och 62 §§ strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881, och n:o 34, angående en särskild tilläggsbevillning för år 1901, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda kamrar väckta motioner i dithörande ämnen; och lemnade herr talmannen vid fortsatt behandling af § 27 i utskottets förslag till värnpligtslag, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Ang. ny härordning m. m.
(Forts.)

Herr Wallmark: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag har fått ett telegram från en arbetarförening inom min valkrets, och då detta är affattadt i en human form och slutar med en vördsam hemställan, anser jag lämpligt, att det må komma in i Riksdagens protokoll. Det var afsändt söndagen den 12 dennes och lyder så:

»Bodens socialdemokratiska arbetareförening, samlad till möte i dag, gör det uttalandet i härordningsfrågan att intet slutligt afgörande för närvarande göres. Fordrar först utsträckta medborgarerättigheter; i första hand allmän rösträtt! Hemställande vördsamt till Eder taga detta vårt uttalande i öfvervägande. Lundgren. Göransson.»

Jag vill meddela detta för att få det intaget i protokollet.

För egen del vill jag säga några få ord. Med min afgifna motion uti denna mycket viktiga fråga ville jag fästa särskild uppmärksamhet å den odrägliga börda, som skulle drabba de värn-

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

pligtige genom de många och långa repetitionsöfningarna enligt Kongl. Maj:ts förslag, som nu af utskottet nästan oförändradt antagits.

Om de värnpligtige skola ligga ute på lägerplatserna 245 dagar under 1:sta året, 35 dagar under 3:dje året, 35 dagar under 4:de året, och 35 dagar under 5:te året, samt 15 dagar under 9:de året, då skulle den sommartid icke blifva lång, som en yngling fick vara hemma, innan han blir en 30 års man, ifall repetitionsöfningarna skola ske om sommaren, och särskildt betungande skulle detta blifva i Norrland med dess korta somrar.

Om nu det villigt må erkännas, att öfningstiden för de värnpligtige något behöfver ökas, då indelningsverket skall upphöra, så synes steget efter min tanke vara för stort på en gång, från 90 dagar till 365 dagar.

Af de många vid betänkandet fogade mycket beaktningsvärda reservationer är det herr Hans Anderssons i Nöbbelöf m. fl. och herr Hjelmérus' m. fl. som tilltala mig mest, jag vet icke visst, hvilken af dessa som är lyckligare — men denna fråga är så stor, att regeringen bör få ett bestämdt besked om hvad Andra Kammaren vill och hur långt den kan gå — och dermed punkt. Herr Hjelmérus' förslag är nu 150 dagars volontärskola och 30 dagars repetitionsöfning under 1:sta året, 30 dagar 2:dra året och 30 dagar 3:dje året, sålunda ett korrekt förslag.

Då jag sålunda redan från Riksdagens början har trott ett sådant förslag vara lämpligt att af denna kammare antagas, så vill jag förena mig med dem, som yrkat bifall till herrar Hjelmérus', Nylanders och Lindblads reservation.

Herr Fagerlund: Herr talman, mine herrar! Trots de ansträngningar, som från ett och annat håll inom kammaren gjorts att förringa vederhäftigheten af omdömet och sjelfständigheten i åsigtter hos en representant allenast af den orsak, att han till följd af embetsställning står regeringen nära, skall jag icke låta afskräcka mig från att i denna fråga öppet säga min mening.

De yrkanden, som i denna fråga framstälts om att uppskjuta den till en kommande riksdag för att låta den förenas med andra frågor, äro af den beskaffenhet, att jag icke kan biträda desamma. Jag är helt visst lika arbetarevänlig som någon inom denna kammare, och jag har sedan lång tid tillbaka föreställt mig, att det är eu nära liggande tidsfråga, när åt de s. k. bredare lagren skola inrymmas större politiska rättigheter. De tankar, som i går uttalades i ett anförande af herr Branting, hafva dock i sin mån gjort mig betänksam, huruvida det skulle vara något för fosterlandet gagnande, om denna vidgade politiska magt inrymdes åt de bredare lagren allt för snart. Om nemligen de tankar, han uttalade, äro arbetarnes eller om det kan vara meningen att bibringa dem dessa, så anser jag, att det vore en stor våda, för att icke säga en olycka, om de komme till magten.

Den försvarsorganisation, som af herr Branting, om icke föreslogs, så åtminstone antyddes såsom den bästa, synes mig vara så

litet vederhäftig, att det icke är tänkbart att sluta sig till hans åsigt om densamma. Vi hafva emellertid oss förelagd en annan försvarsplan, som enligt sakkunniges omdöme bör kunna bereda vårt fosterland trygghet i farans stund. Äro vi nu ställda inför valet att antaga denna härordning och att under bevarad sjelfständighet och oberoende få utveckla vårt lands alla näringar i en sund riktning eller att måhända äfventyra förlust af stora delar af vårt fosterland och möjligen till och med vår nationella sjelfständighet, då finner jag icke, huru man skall kunna tveka i detta val. Låt vara att icke kostnaderna för den nya härorganisationen låta sig på förhand fullkomligt till siffran beräknas, så kunna vi väl vara öfvertygade om att de äro försvinnande små i jemförelse med de kostnader och bördor, som skulle åläggas vårt folk af en främmande inkräktare. Man klagar nu öfver att bördorna skulle komma att kännas tunga, icke endast de direkta kostnaderna utan äfven de förlorade arbetskrafterna. Landtmannen har svårt att afvara sina söner och sina biträden under så lång tid som den föreslagna. Ja, jag undrar, huru herrarne skulle känna det — nu har han dock förhoppning att få sina söner och biträden tillbaka efter öfningstidens slut —, om under en främmande magts herravälde landtmännen skulle, utan att på något sätt kunna protestera deremot, vara tvungna att lemna ifrån sig dessa för deras näringar nödvändiga medhjelpare på mångdubbelt så lång tid som nu är föreslagen och kanske med utsigt att aldrig få dem tillbaka. Det må väl vara, att denna ökade kostnad för försvaret kommer att i någon mån kännas tryckande, men jag hoppas dock, att den icke skall blifva allt för besvärlig, när den — såsom otvifvelaktigt kommer att ske — fördelas på ett rättvist sätt, d. v. s. så, att hänsyn tages till den större och mindre förmågan att bära dessa bördor. Eller hafva herrarne verkligen tänkt sig, hvad det skulle kosta oss och vårt land, om vi med den otillräckliga försvarskraft, som vi för närvarande hafva, skulle möta en inkräktare och om vi vid försöket att försvara oss skulle gå under? Tro herrarne icke, att den summa, som vi då måste betala såsom krigsgäld åt inkräktaren och hvilken han som segrare icke lärer försumma att uttaga af oss, skall komma att räknas i lika många hundratal miljoner kronor som det nu i fråga om vårt försvar är tiotal.

Det har uttalats farhågor för den militära disciplinen, hvilken likväl af alla, som veta hvad ledningen af en här kräfver, anses vara oundgänglig. Man är ju mycket rädd för detta spöke, som kallas militarismen, och som säges vara hemtadt från Preussen. Ja, jag försäkrar, att det finnes farligare importartiklar från Preussen än denna militarism; vi hörde ju i går, hurusom nya ideer vilja smyga sig in i vårt land under socialismens uniform, och dessa äro sannerligen icke på något sätt mindre fruktansvärda än militarismen.

Jag sade nyss, att man icke kan ställa sig mycket tveksam inför valet mellan de två olika framtidsutsigter, som här kunna komma i fråga, nemligen att antingen nu påtaga oss bördorna af ett effektivt försvar eller ock i en framtid få vidkännas oändligt

Ang. ny här-
ordning m. m.

(Forts.)

mycket större bördor, hvilket senare vi ovilkorligen måste emotse, derest vi försumma vårt försvar. Min öfvertygelse är, att de bördor, som vi åtaga oss genom antagandet af Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag, icke äro eller blifva tyngre, än att vi kunna bära dem och bära dem med jemnmod.

Då jag har den uppfattning jag nu uttalat, skulle jag naturligtvis helst hafva sett, att utskottets förslag i den nu föredragna paragrafen kunde vinna Riksdagens bifall, men det ser emellertid ut, som om någon majoritet icke kan vinnas för det förslaget; deremot förefaller det, som om en viss benägenhet skulle förefinnas för antagandet af den reservation, som är afgifven af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad. Ehuru jag dock fruktar, att det förslag, som innefattas i denna reservation, icke af alla skall befinnas vara fullt acceptabelt, vill jag i alla fall uttrycka den förhoppningen, att jag icke misstagit mig, då jag under gårdagens debatt fick den uppfattningen, att nämnda reservation tyckes komma att vinna kammarens bifall.

Då jag tror, att denna reservation innebär ett ganska kraftigt och godt steg i den rätta riktningen, ber jag att få förorda antagandet af densamma.

Herr Persson i Rinkaby: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag skulle ju från min lilla vrå i kammaren hafva kunnat framföra mitt veto i denna fråga medelst den rullade sedeln, och då redan öfver 60 anföranden hållits angående det nu föreliggande härordningsförslaget och i dessa helt naturligen mina åsikter äfven blifvit uttryckta, hade jag ju kunnat helt enkelt instämma med någon af de föregående talarne. Men då många af dessa uttryckt en åsigt, som icke öfverensstämmer med min egen, och äfven många sväfvat vidt öfver gränserna för sjelfva förslaget, har jag icke velat göra mig solidarisk med allt det, som en föregående talare möjligen har uttalat, utan jag har tagit mig friheten att begära ordet för att sjelf tillkännagifva min ståndpunkt i frågan.

Jag skyndar mig då att först uttala, till hvilken mening jag ansluter mig.

Jag satt här i går och åhörde med spänd uppmärksamhet de anföranden, som då höllos, och jag undrade, till hvilket yrkande de olika talarne skulle komma. Dessa yttrade sig i en fosterländsk anda och voro i allmänhet gynsamt stämda för regeringens förslag, men då de ansågo, att det af vissa skäl vore olämpligt att yrka bifall till detta förslag, uttalade de sig till förmån för någon af de två reservationer, som här gjort sig gällande. Egentligen är det tre förslag, som här förekomma, nemligen Kongl. Maj:ts eller, hvilket är detsamma, utskottets förslag, vidare det af herr Hjelmérus med flera i deras reservation framställda förslaget, samt slutligen det första, som reservationsvis väckts af herr Hans Andersson i Nöbbelöf, med hvilken flertalet af utskottsledamöterna i denna kammare förenat sig. Jag kommer för min del att yrka på bifall till detta sistnämnda förslag, och jag ber att få närmare angifva skälen därför.

Hvad emellertid först regeringens förslag beträffar, får jag verkligen erkänna, att äfven detta förslag tilltalar mig, och det därför, att det har en framsida. Hvad dess underlag angår, ha dock samtliga talare kritiserat detsamma, och särskildt ha de pekat, att den finansiella planen icke är tillräckligt utförd. Men då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet den 21 december 1900 gjorde detta utkast till finansplan, var det endast därför, att man skulle hafva detta utkast att gå efter vid behandlingen af denna fråga här vid Riksdagen. Denna skatteplan har ju, såvidt jag vet, passerat utskottet, utan att utskottet funnit skäl att göra någon anmärkning mot densamma.

*Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)*

Hvad beträffar den af herr Hjelmerus med flera afgifna reservationen, vill jag för min del säga, att jag icke kan finna annat, än att densamma helt och hållet saknar framsida och äfven, så vidt jag kan fatta, hvarje grund. Denna reservation skulle ju hafva till syftemål, säger man, att förmedla de olika åsigterna, vid en eventuel ompröfning af frågan inom utskottet. Ja, den, som kan få den uppfattningen af denna reservation, måste hafva bättre reda på dess innebörd än reservanterna sjelfva, ty dessa hafva ju uttalat sig för en öfningstid af åtta månader som maximum. Vi hafva af en af dessa reservanter hört, att den beräkning, som de såsom stöd för sitt förslag skulle framlägga, skulle hafva blifvit uppgjord af generalstaben. Men om så är, måste jag högt beklaga, att generalstaben står enskilda reservanter till tjenst med att uppgöra ett förslag i härordningsfrågan, som står parallelt med det af regeringen framlagda förslaget. Hans excellens herr statsministern har emellertid betagit oss alla farhågor i den vägen, då han i början af debatten i denna fråga uttalat som sin och de öfriga statsrådets önskan, att just det af regeringen framlagda förslaget och intet annat måtte blifva antaget. Man kan då icke tänka sig, att det är regeringens förslag, som framkommit på denna omväg, hvilket man ju eljest lätt kunde hafva trott, utan anledningen till detsamma måste vara en annan.

Nu vill man under uttalande af helt andra principer än dem, som utskottet följt, återförvisa frågan till det särskilda utskottet. De militära auktoriteterna hafva bestämdt uttalat, att 365 dagar är just hvad man bör taga, men det civila elementet har å sin sida sagt, att det af de militära auktoriteterna uppgjorda förslaget är högst olämpligt och att det, som är tillämpligt på infanteriet, omöjligt kan tillämpas på specialvapnen.

Denna kammare synes nu vara betänkt på att antaga en dylik reservation och att nu, den 15 maj, då riksdagen vanligen brukar vara slut, skicka tillsammans utskottet i ock för en alldeles ny principdebatt i frågan. Så vidt jag kan finna, föreligger ju hvarken i Kongl. Maj:ts proposition eller i någon af enskild ledamot afgifven motion något förslag i den riktning, hvori de tre reservanternas förslag nu går, men det utgör icke något hinder för att ett sådant förslag kan upptagas till behandling, ty här föreligger ju endast ett kompromissförslag. Man kan ju kompromissa om allting. Till och med om ett förslag härvidlag skulle gå längre än regeringens

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

gens förslag i fråga, nemligen om öfningstiden för specialvapnen, skulle det dock kunna anses som ett kompromissförslag, om blott öfningstiden för de öfriga vapnen vore kortare. Jag skulle emellertid vilja kalla detta kompromissande i det oändliga för, som man säger på danska, »lirkepolitik». Efter hvad som har uttalats i kammaren bredvid, kan man ju nästan tänka sig, att denna reservation, som visserligen tills vidare har hemortsrätt i denna kammare, dock kanske rätteligen borde höra hemma på ett annat ställe. Man kan icke annat än fråga sig, om dessa tre reservanternas auktoritet verkligen kan en så kraftig verkan åstadkomma, att kamrarna deraf låta sig öfvertygas. Jag för min del kan icke tro det, utan jag är öfvertygad om att när frågan föreligger till slutligt afgörande, stå vi och stampa på precis samma ställe som nu.

Här är det många talare, som uppträdt och yrkat bifall till detta 8-månadersförslag, och de hafva dervid framhållit, att de anslutit sig till förslaget med tanke på detsamma som medlingsförslag. Alla reservanterna inom utskottet hafva uttalat sig för en minimitid af åtta månader, och de hysa alla — enligt min mening alldeles korrekt — den fasta tillförsigten till regeringen, att den skall framlägga ett sådant förslag. Men de tre reservanterna tyckas anse, att utskottet på ett par tre dagar kan hinna göra det, som — enligt hvad de säga — regeringen behöfver många år till; de påstå nemligen, att om ett definitivt beslut icke nu fattas, uppskjutes frågans lösning till en öfverskådlig framtid. Om jag visste, att det varit meningen att med denna fråga jemna vägen till tabu-retter, skulle jag vara den förste att uttala min förkastelsedom dervid. Denna fråga är, tror jag, för oss alla af så stor och vigtig betydelse, att den icke bör dragas ned till ett agitationsmedel i detta hänseende. Det kan naturligtvis icke behöfva sägas mycket mera i denna sak efter den långa diskussionen, som här blifvit förd, men i fullt förtroende till regeringen, att den skall göra, hvad på henne ankommer för att till en kommande riksdag sammanjemka de meningar, som här uttalats, skall jag be att få yrka uppskof med denna fråga. Man behöfver icke tala om sammankoppling med andra frågor, såsom här skett; men *en* fråga hör oafvisligen hit, nemligen finansfrågan. Hvar och en, som vill se saken praktiskt, skall väl medgifva, att man icke kan skilja det finansiella från ett företag som detta. Man måste först veta, om man har medel för det.

På grund häraf skall jag, som sagdt, herr grefve och talman, be att få yrka uppskof.

Herr Ivar Månsson: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag skall också be att få säga några ord i denna fråga och tillkännagifva min ställning och angifva de skäl, som varit och äro för mig bestämmande. Jag skall icke följa den föregående talaren. Det syntes mig, som om han med det han uttalade hvarken fick någon framsida eller baksida på förslaget; och hvad det beträffar, att han gaf sig in i den högre politiken och ville låta påskina, att här skulle vara fråga om taburettspiranter eller dylikt, så tror jag verkligen icke, att man kan misstänka de 3 reservanterna att hafva

sådana funderingar, Nej, här är nog ärligt språk, och jag tror icke, att det är skäl, att herr Ola Persson kommer och ger personer dylika förebråelser.

*Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)*

Jag skall nu öfvergå att tala något om sjelfva förslaget. Hittills har, såvidt jag hört, ingen här i kammaren talat något om bibehållandet af det gamla indelningsverket, hvilket vi förut alltid så mycket fingo höra talas om. Alla de partiella steg, som hittills tagits för försvarets stärkande, hafva grundat sig på bibehållandet af indelningsverket. Jag tror nu, att vi alla äro ense om att det gamla och i sin tid så utmärkta indelningsverket numera spelat ut sin roll. Det är otidsenligt och för dyrt, och man kan icke hålla på det längre. Hvad andra länder gjort i detta afseende manar oss, synes mig, att vidtaga andra åtgärder än vi hittills vidtagit i denna för oss så viktiga angelägenhet. Man kan därför icke annat än hålla regeringen räkning för att den tagit detta steg och framlagt detta förslag, för att Riksdagen måtte fälla sitt omdöme och göra sitt uttalande derom.

Detta nu framlagda förslag hvilat icke ensamt på den allmänna värnpligten, ty det innebär i sig en ganska stor del stamanstälde volontärer, korpraler och dylika. Om man ser efter, huru många dessa äro, skall man finna, att de icke utgöra någon liten del af försvaret, dessa stamanställda. Om jag icke räknat orätt, uppgå dessa volontärer, korpraler och vice korpraler, som förut varit indelta i nummer, till ungefär 12,000 man och derutöfver. Med den korta tid, som skulle bjudas dem af 3 år med en rekapitulation af ytterligare 3 år, är det ju tydligt, att man i denna volontärstam skulle finna en mycket stor försvarsstyrka vid en mobilisering. Således böra vi i detta fall icke glömma, att det ligger en väsentligt stor del af försvaret i denna fasta volontärstam. Det synes mig därför, som om det skulle kunna vara möjligt att i samma mån, som man har denna fasta stam att stödja sig på, inskränka tiden för de värnpligtiges öfningar. Jag föreställer mig att det varit denna omständighet, som framträd för de 3 reservanterna, som tala för en tid af 8 månader, det vill säga just med afseendet fästadt på denna stora och fasta volontärstam.

Nu anser jag i alla fall, att det är Riksdagens pligt och skyldighet att försöka, i den mån man kan tänka sig att det är möjligt, bestämdt säga ifrån, hvad man vill. Jag anser, att vi haft ganska rundlig tid att tänka på denna sak. Sedan en lång tid tillbaka har det allmänt talats om denna försvarsfråga, denna allmänna värnpligt. Vi fingo redan i höstas oss tillsändt generalstabens förslag i detta afseende, som ju i hufvudsak är ungefärligen lika med det kongl. förslaget. Vi hafva sedan haft hela denna riksdag att med hvarandra utbyta tankar och resonera om detta ämne. Vi hafva också hört våra valmän och tagit reda på de tänkesätt, som råda inom landet, så att jag är viss om att det icke är många af kammarens ledamöter, som icke i allmänhet känna sina valmäns åsikter i detta fall. Under sådana förhållanden finner jag det vara vår pligt att nu säga, hvad vi vilja. Jag anser det vara vår pligt

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

att gifva regeringen ett bestämdt svar, och det är af detta skäl, som jag ansluter mig till det positiva förslag, som framstälts af de 3 reservanterna, herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad.

Nu finnes det äfven några andra reservationer vid denna punkt. En är afgifven af herr Hans Andersson, med hvilken 5 andra ledamöter från denna kammare instämt, en af herr von Friesen, en af herr von Knorring och en af herr Pantzarhielm. Af dessa reservanter mana herrar Andersson, von Friesen och Pantzarhielm till uppskof; de hjelpas åt på olika vägar att komma till detta mål. Herr von Friesen kan icke förneka, att icke utskottet tagit betydlig hänsyn till vissa saker, som han anser vara viktiga. Jag föreställer mig, att detta gäller skatte- och krigslagstiftningsfrågorna. Men han säger, att utskottet icke har nämnt ett enda ord om rösträtten, och att han därför icke kan vara med om förslaget. De andra reservanterna hafva icke talat om rösträttsfrågan, utan hållit sig till skatte- och krigslagstiftningsfrågorna och sagt, att så snart de icke fått något bestämdt definitivt i dessa afseenden, de icke kunnat gå med. Nu skall jag be att få visa, huru de hjelpas åt att tillintetgöra hvarandras reservationer. Herr Hans Andersson säger, att vi icke behöfva tala om rösträttsfrågan, emedan den nog kommer fram ändå. Enligt hans åsigt skulle således herr von Friesens reservation icke vara behöflig. Jag tycker, att han i det afseendet har rätt. Vi hafva skrivit till Kongl. Maj:t i afseende på rösträttsfrågan; och jag tror, att i fall vi få en utsträckt värnpligt, så kommer nog också en utsträckning af rösträtten derefter. Men jag önskar, att detta sker på ett måttligt och förståndigt sätt och så, att vi få förhandla denna sak utan intryck af någon annan.

Hvad sedan vidkommer skatte- och krigslagstiftningsfrågorna, så säger herr Hans Andersson, att han icke är nöjd med de skrivelseförslag, som föreslås i detta betänkande. Han vill hafva svart på hvitt. Ja, för min del säger jag, att det är svart på hvitt. Jag undrar, hur det skulle vara möjligt att komma ifrån en lagstiftning i detta hänseende, sedan man aflåtit sådana skrivelser. Och hvad skattefrågor för öfrigt beträffar, är det ju sådana saker, som kunna beslutas af den ena Riksdagen och upphävas af den andra. Vi kunna icke hafva någon garanti, att det som i detta fall är fastslaget skall blifva bestående, utan det kan förändras när Riksdagen så finner för godt.

Hvad sedan de direkta skatterna vidkommer, är förhållandet med dem enahanda. Mig synes det vara ett icke litet steg, som nu är i fråga att taga i den rigtningen och som angifves dels i finansplanen, dels i utskottets betänkande. Af de 23 à 24 millioner, som skulle utgöra ökningen i kostnader för försvaret, skulle icke mindre än 10½ millioner uttagas på den direkta — och, såsom Första Kammaren redan principiellt medgifvit, progressiva — beskattningens väg. Måne man kan begära mer i den delen? Finnes här något verkligt skäl för uppskof? Jag tror det icke.

Det har sagts, att de löften, som gäfvos vid urtima riksdagen, ej blifvit uppfyllda. Huru förhåller det sig i verkligheten med den

saken? Jo, det var en tilläggsbevilning och en ganska stor sådan — men efter några år behagade Riksdagen taga bort den såsom obehöflig. I sådana saker måste man rätta sig efter det för handen varande behovet.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Hvad nu den ifrågavarande reservationen beträffar, är det en sak, hvarom der ingenting säges — och den tystnaden är nog icke oafsigtlig — ehuru denna sak är så vigtig, att den ej bort förbigås i frågan om sommar- eller vinterförläggning. För min del anser jag — och samma åsigt har på våra partisammanträden allmänt uttalats — att en uteslutande sommarförläggning ej vore god. Ja, det vore för jordbruket och framför allt för de värnpliktige sjelfva i hög grad betänkligt, om de skulle tagas i anspråk under hela sommaren, den egentliga arbetstiden, och sedan vara fria under vintern, då ingen behöfver dem, och om till på köpet under de följande åren af tjänstgöringen den bästa arbetstiden skulle fräntagas dem. I sanning, innan man gifver sig in på sådana betänkliga åtgärder, bör man se sig noga före. Så skarpa uttalanden ha ock här gjorts, att det vore underligt, om många landtmän gäfvé sig in på något sådant.

Nu säger man, att det ej tjenar till något, att vi fatta definitivt beslut om 8 månaders öfning, ty det accepteras ej af regeringen. Ja, det är ej godt att säga hvad som kan komma att ske och hvad regeringen skall anse sig kunna godkänna. Så vidt jag kan fatta innebörden af hans excellens herr statsministerns anförande — och jag har varit i tillfälle att på denna punkt göra ett utdrag deraf — har regeringen ej så bundit sina händer, som en del talare ansett. Herr statsministern yttrade nemligen: »Om derför, såsom en del reservanter föreslagit, Riksdagen skulle besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om nytt förslag till härordning, grundadt hufvudsakligen på indelningsverkets upphörande samt på utsträckning af de värnpliktiges öfningstid till allenast 8 månader, kan ett sådant beslut, så vidt af det nuvarande statsrådet kan komma att bero, icke leda till lösningen af den stora frågan, utan anser statsrådet sin pligt vara att i sådant fall, liksom ock i den händelse frågan vid denna Riksdag eljes på ett eller annat sätt faller, tillstyrka Kongl. Maj:t att ånyo förelägga Riksdagen förslaget i allt hufvudsakligt oförändradt». — Om frågan på ett eller annat sätt faller, heter det. Men om den *icke* faller, utan möjligen ett riksdagsbeslut kommer till stånd, då kan regeringen ej anses hafva sagt sitt sista ord. Då har Riksdagen att påtaga sig det egentliga ansvaret, och regeringen har endast att med denna dela ansvaret. Sådän är enligt min uppfattning innebörden i herr statsministerns anförande, såsom synes väsentligen skiljaktig från den tolkning, som här förut af flere talare gjorts gällande.

Jag är nu inne på frågan om möjligheten af en sammanjemkning. Det är nog icke många, som tro, att det slutliga resultatet skulle kunna blifva 8 månaders öfning för alla vapenslag. Men man har ansett, att ett bestämdt uttalande af huru långt man ville gå borde göras. Vidare har man ansett, att en möjlighet till sammanjemkning skulle kunna finnas på basis af 8 månaders öfning

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

för infanteriet och trängen och möjligen något annat vapenslag, men något längre öfningstid för specialvapnen. Under debatten hafva många uttalanden gjorts till förmån för principen om en olika öfningstid; och, så vidt jag rätt uppfattade herr krigsministerns anförande, var anledningen till regeringens förslag i den delen egentligen den, att en olikhet i fråga om öfningstiden skulle för det svenska skaplynnnet innebära något motbjudande.

Herr Pehrson i Törneryd talade i går mycket bra och mycket allvarligt — såsom det syntes mig och många andra — till förmån för ett bestämdt, positivt uttalande, och han var icke obenägen, så vidt jag kunde förstå, att vara med om ett sammanjemkningsförslag af 8 månader för infanteriet och trängen och möjligen 12 månader för specialvapnen. Men han slutade, märkvärdigt nog, med att yrka uppskof i alla fall, och det därför, att han var rädd för resultatet af en sammanjemkning. Kan man verkligen tänka sig något besynnerligare, än att man skall vara rädd för något sådant? Man skall väl icke vara rädd för att göra ett försök i en sak, hvars framgång man allvarligt vill. Finner man sig icke tillfredsstäld med sammanjemkningsförslaget, har man ju rätt att säga nej. Antingen måtte herr Pehrson vara rädd för att hans mening skall bli den segrande, eller också är han rädd för att krafterna å den motsatta sidan äro så stora, att man icke skall kunna motstå ett eventuellt sammanjemkningsförslag, som man ej tycker om. För min del anser jag, att man bör göra försök med en sammanjemkning och söka om möjligt få utskottsledamöterna att gå de här uttalande önskingarna till mötes vid förslaget uppsättande. Vi hörde i går en utskottsledamot alldeles bestämdt uttala sin och sina tvenne medreservanters mening, att de kunde vara med om en sammanjemkning på sätt herr Pehrson i Törneryd önskade. Jag anser alltså, att den utvägen bör försökas. Om åter förslaget om en skrifvelse nu skulle här antagas, tror man väl, att man en annan gång skall kunna få ett bättre resultat eller en för denna kammare mer tillfredsställande sammanjemkning? Jag tror det icke; snarare tvärtom.

Här har ock talats mycket om kostnaderna, och nästan alla uttalanden hafva på ett eller annat sätt baserats på eller eljest berört kostnadsberäkningarna. I det afseendet är det först och främst klart, att en 8-månaders öfningstid blir billigare än en 12-månaders; likaså att det blir billigare, om man öfvar en del af de värnpligtige i 8 månader, än om man öfvar alla i 12 månader. Men de egentliga kostnaderna och de omständigheter, som sammanhänga dermed, har ju Riksdagen i sin hand att hvarje år reglera och kontrollera vid behandlingen af 4:de och 5:te hufvudtitlarne; då både böra och kunna vi tillse, att både i det ena och andra afseendet allt blir så väl ordnad som möjligt. Att det nya förslaget måste blifva dyrare än den nuvarande organisationen, är ju tydligt, och vi måste vara beredda derpå. Men vid talet om de stora kostnaderna kan jag ej underlåta att tänka på huru det var stäldt på den tiden, då jag som rusthållare fick betala ej mindre

än 400 kronor i rusthållskostnad för ett hemman; de nu föreslagna kostnaderna nå icke tillnärmelsevis upp till något sådant. Nog ha rust- och rotehållare fått vara vana vid mer tryckande bördor än de nu föreslagna.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Man har också talat om att man skulle lagstifta och ordna så, att det blefve en god anda hos de värnpligtige och att de med lätt och glädt mod ginge till sitt värf. Jag ber då att få säga, att jag aldrig förnummit något egentligt knot öfver de nuvarande 90 dagarne. Det var nog stort motstånd, då saken skulle afgöras, och jag, som var för förslaget om de 90 dagarne, fick höra åtskilligt med klander därför. Men aldrig har jag hört någon sedan knota deröfver eller hört något missnöje från de värnpligtiges led. Och vill man slå in på den bogen, som man på sista tiden synts vilja slå in på, att nemligen göra öfningarna så instruktiva, så drägliga, så omsorgsfullt anordnade som möjligt, och vill man fortgå på den vägen — då skall man nog få se, att det ej skall uppstå någon ovilja mot den utsträckta värnpligten, helst om ynglingarna få vara i fred för herrar agitatorers bearbetningar, som predika för dem att de skola vara missbelåtna.

Mina herrar, hvad tron I, att våra gamla bröder finnarne skulle säga, om dessa vilkor i närvarande stund kunde bjudas dem? De skulle nog vara glada. Mig synes att vi icke ha någon synnerlig rätt att klaga eller att bland de djupa lagren sprida ut missnøjets frön och säga dem, att de äro orättfärdigt behandlade. Det råder en allmän önskan att utsträcka deras rätt, och det är min lifliga öfvertygelse att så måste ske. Jag vill för min del bidraga dertill, och jag är öfvertygad derom, att vi alla vilja det, blott det icke sker på så sätt, att allt brister i sär.

Mina herrar, jag tror, att vi litet hvar känna det ansvar, som hvilat på oss i denna stund. Det ansvaret synes mig hufvudsakligen bero derpå, att, när vi nu skola taga bort den gamla bepröfvade indelta stammen, som numera måste anses olämplig, vi hafva skyldighet se till, att våra söner icke ställas öfvade gent emot en väl öfvad och rutinerad armé, och böra vi ordna det så, att våra söner känna sig fasta och trygga i sitt värf, när de gå fram mot fienden.

Jag säger till sist: måtte vi ega förstånd, vilja och kraft att i rätt tid, så långt vi anse det nödigt och våra krafter förmå, värna om och skydda gamla Sverige,

Herr talman, jag anhåller att få ansluta mig till den reservation, som afgifvits af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad.

Med herr Ivar Månsson förenade sig herrar *Olsson* i Ättersta, *Pettersson* i Tjärsta, *Jakobson*, *Petersson* i Dänningelanda, *Redelius*, *Lindvall*, *Lyckholm*, *Holmlin*, *Andersson* i Grimbo, *Nilsson* i Kattleberg, *Gustafsson*, *Ericson* i Ransta, *Olsson* i Frösvi, *Öberg*, *Wiklund* och *Dahlstedt*.

Häruppå yttrade:

Herr Spangenberg: Herr talman, mina herrar! Då jag i måndags afton instämde i det yrkande, som framställdes af herr

Ang. ny här-
ordning m. m.

(Forts.)

Ernst Carlson från Göteborg, har jag dermed angifvit min ståndpunkt i den föreliggande frågan.

Men när jag från skilda delar af det län, jag tillhör, och dessutom från det samhälle, jag i Riksdagen representerar, fått till mig sända åtskilliga uttalanden, som äro afsedda att komma till Riksdagens kännedom, ber jag emellertid att härmed få i all korthet anföra dem. Jag har då först fått listor, ställda till Riksdagen, insamlade i Örebro län och försedda med något öfver 400 namn. Några af dessa namn — det ber jag att få tillägga — tillhöra dock personer boende utom länsgränsen. Listornas ordalydelse är följande:

»Till Riksdagen!

Undertecknade, svenske män, hvilka hysa den lefvande öfvertygelsen, att vårt folk måste vara väl och allmänt vapenöfvadt för att kunna försvara vårt land och vår kultur, tillåta sig vördsamt uttala den förhoppningen, att svenska folkets representanter i Riksdagen må med förtroende till Regeringen skyndsammast möjligt besluta ett förstärkt försvar i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det af Regeringen framlagda förslaget.»

Vidare emottog jag här om dagen listor, insamlade i Örebro och ställda till mig personligen. De lyda:

»Läroverksadjunkten Herr J. G. Spangenberg,

Riksdagen, Stockholm.

Då det uppgifvits, att Ni i egenskap af Örebro stads representant i Andra Kammaren fått mottaga opinionslistor med uppmaning till Riksdagen att omedelbart antaga det kungliga härordningsförslaget, bedja undertecknade, för att icke en missledande uppfattning må spridas om ställningen i detta samhälle, att mot förut nämnda opinionslistor få anmäla afvikande mening samt uppmana Riksdagen att i år *icke* antaga någon ny härordning.

Vi göra detta

dels ur synpunkten af de med Kongl. Maj:ts förslag förenade mycket dryga offer i arbetsdagar och penningar,

dels med hänsyn till det ännu outredda skick, hvori den icke allenast af de nya försvarsbördorna föranledda skattereformen ännu befinner sig,

dels i afvaktan på grundligheten i den påtänkta revisionen af krigslagarne, samt

dels, sist men icke minst, i ovisshet om regeringens och Riksdagens afsigter i afseende på den politiska rösträttsreformen, utan hvilken ingen tryggande garanti kan vinnas mot sociala och politiska öfvergrepp.»

Dessa listor äro undertecknade af något öfver 200 personer, och jag räknar bland dem flera af mina *i öfrigt* politiska meningsfränder.

Dessutom erhöll jag här om dagen ett telegram af följande lydelse:

»Spangenberg,

Riksdagen, Stockholm.

*Ang. ny här-
ordning m. m.*

(Forts.)

250 medborgare af Örebro samhälle, samlade till möte för härordningsförslaget, inlägga en allvarlig protest mot alla ytterligare militärplaner förr än de försummade klassernas önskemål om inre reformer blifvit beaktade af regeringen och tillgodosedda af landets lagstiftande församling. Mötet uppmanar Eder, Herr Riksdagsman, att i år rösta för ett uppskof.

Arbetarekommunen.»

Nu har det helt visst icke varit undertecknarues mening att sätta myror i hufvudet på mig genom dessa uttalanden. De flesta af dem hafva min ståndpunkt i denna fråga fullständigt klar för sig, och de veta likaledes, att jag ifrån denna ståndpunkt icke kan rubbas. De ha endast åsyftat att få sin mening bekantgjord för Riksdagen, och jag har nu fullgjort detta uppdrag.

Jag beklagar, att under de gångna åren rösträttsfrågan icke förts fram till någon lösning; men då nu här föreligger ett så viktigt förslag som det om ordnandet af vårt fosterlands försvar för att så kunna omhägna dess urgamla frihet och sjelfständighet, kan jag för min del icke vara med om att undanskjuta denna viktiga fråga till en oviss framtid för att först lösa rösträttsfrågan. Jag vill, att hvar sak skall lösas för sig, och min tanke är den, att den allvarliga medborgarpligt, som skulle komma att äläggas vårt folk, om den nu föreslagna utsträckningen af värnpligten antages, ovilkorligen skall föra med sig rösträttsfrågans snara lösning. Mången tänker nog: »Du misstar dig härutinnan». Jag beklagar, om dessa skulle få rätt, ty hur mycket vi då än må offra på vårt försvar, ha vi dock att frukta, att det icke sent skall visa sig, att försvaret i så fall särats i sina hjerterötter för att snart trots alla ansträngningar förtvina. Man har sagt: »försvar och reformer». Man har också sagt: »försvar utan reformer». Min syn på saken är denna: reformer genom försvar.

Herr talman! Jag skulle för egen del helst se, att Kongl. Maj:ts eller utskottets förslag så nära som möjligt kunde antagas; men då af den föregående debatten i denna kammare man väl icke kan hysa förhoppning, att något sådant kan ske, och då jag absolut motsätter mig hvarje förskjutande af försvarssaken till en oviss framtid, vill jag — äfven om jag måste vara med om en kortare öfningstid, då jag dock tror, att man dermed skall vinna något väsentligt bättre än man nu har — obetingadt ställa mig på deras sida, som nu vilja hafva ett bestämdt afgörande i denna betydelsefulla fråga.

Herr Andersson i Himmelsby: Så mycket har blifvit sagdt i den föreliggande frågan, att jag icke har något särskildt att tillägga. Jag har i alla fall begärt ordet, då jag icke förut uttalat mig i frågan och då jag nu önskar yttra några ord om den samma äfvensom om en annan fråga, som blifvit mycket berörd i sammanhang dermed.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Det har icke af någon ledamot af försvarsutskottet hvarken från Första eller Andra Kammaren satts i fråga annat, än att det borde göras något för vårt försvar. Första Kammarens ledamöter hafva ju i hufvudsak biträdt Kongl. Maj:ts förslag. Andra Kammarrens ledamöter deremot hafva delat sig i ett par grupper, hvilka afgifvit sina reservationer, samt de öfriga som afgifvit hvar sin reservation mot särskilda utskottets betänkande. Flertalet af reservanterna från denna kammare yrkar ju på uppskof samt en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om att till en kommande Riksdag få framlagd ett härordningsförslag med 8 månaders öfnings-tid för de värnpligtige. För min del vill jag icke vara med om ett uppskof, utan jag vill, att frågan löses nu. Jag anser det är bäst, att frågan löses i år. De skäl, som anförts för ett uppskof, åtminstone af de flesta bland dem, som yrkat derpå, äro hufvudsakligen tre. Dessa äro att vi på samma gång skola åstadkomma en lösning af skattefrågan, krigslagsstiftningen och rösträttsfrågan.

Hvad nu de båda första frågorna beträffar, äro de af den beskaffenhet och hafva blifvit på sådant sätt behandlade, att jag tror, att vi kunna fullkomligt förlita oss på hvad som uttalats af utskottets ledamöter från både Första och Andra Kammaren. För dessa frågor skall synes det mig sålunda icke föreligga någon anledning att uppskjuta försvarsfrågans afgörande.

Såsom hufvudskäl för uppskof har angifvits, att man önskade att af regeringen få ett rösträttsförslag framlagd i samband med försvarsfrågan. Jag för min del anser icke heller detta skäl vara af den beskaffenhet, att det bör föranleda till uppskof med försvarsfrågans afgörande. Jag finner deras ståndpunkt ganska besynnerlig, hvilka framställa detta yrkande. Och här ha fäljts sådana yttranden som att vårt folk ännu icke skulle ha full medborgarrätt och att det därför icke borde åläggas dem några ytterligare bördor, innan de få sådan. Jag ber då att få erinra om det förslag, som framlades i föl till lösande af denna fråga från samma håll, som dessa uttalanden nu komma, och som stannade vid att den politiska rösträtten skulle jemställas med den kommunala.

Men detta förslag innehåller ju således icke, att alla skulle få hvad de nu kalla full medborgarrätt, och det torde således icke kunna föranleda dertill, att *de* värnpligtige blifva mera villiga att fullgöra sin pligt eller få någon entusiasm därför, som efter detta förslag icke få medborgarrätt, enligt deras åsigt, som anse, att sådan icke kan finnas utan rösträtt. Det synes mig således, att de herrar, som anse, att rösträtt är ett vilkor för fullgörandet af sin pligt, icke borde motarbetat det förslag som — med anledning af en motion — konstitutionsutskottet för förlidet års Riksdag framlade, och i anledning af hvilket Riksdagen beslöt en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om en allsidig utredning af rösträttsfrågan samt att en framställning skulle komma från Kongl. Maj:t till Riksdagen med förslag till allmän rösträtt med nödiga garantier för minoritetens rätt, det då skulle vara bäst att antaga ett sådant förslag, ty då finge ju alla rösträtt och finge således medborgarrätt, om ock efter något olika grunder. Jag för min del kan icke vara med om lika röst-

rätt för alla, och jag hemställer till de herrar, som så önska, om de kunna säga, att en sådan reform skulle vara rättvis, ty det skulle ju innebära, att valmansmajoriteten till Andra Kammaren skulle förflyttas till helt andra klasser än som nu utöfva den, och följden deraf skulle säkerligen blifva, att en stor del af en klass, som nu har att utöfva representkallet i Andra Kammaren, skulle derifrån försvinna, säkerligen icke till gagn för fäderneslandet.

Då jag tror, att försvarsfrågan bör afgöras fristående från andra frågor och således icke sammanbindas med rösträttsfrågan utan afgöras i år — ty rösträttsfrågan kan ju icke lösas förr än tidigast 1903, och det kan ju äfven dröja längre — men jag icke tror, att det är rätt att uppskjuta försvarsfrågans antagande för länge, för så vidt att den kan lösas på ett sådant sätt som landets förhållande medgifver, kan jag icke vara med om uppskof.

En talare på norrlandsbänken och flere med honom hafva undrat öfver huru vi, som ämna rösta för ett definitivt beslut redan i år, kunna göra detta med godt samvete, och likaså hafva vi från åtskilliga håll blifvit uppmanade att ej antaga något förslag, förrän nya val blifvit anställda. Ja, jag ber att få förklara, att jag kommer att rösta på det förslag, som jag finner vara det mest lämpliga, och jag kommer att med lugnt samvete afgifva min röst, ty jag ser ingenting, som skulle vara origtigt derutinnan, att man låter de värnpliktige utbildas under en längre öfningstid, så att de kunna värna sitt land, om så skulle behövas. Jag tror, att det är hvarje riksdagsmans pligt att medverka till en lycklig lösning af denna fråga och göra det så mycket, som han anser landets tillgångar det medgifva.

Vi hafva här nu att välja på dels Kongl. Maj:ts af utskottet i hufvudsak tillstyrkta förslag, dels någon af de reservationer, som äro afgifna mot utskottets utlåtande. Jag har här redan sagt, att jag icke kan vara med om Kongl. Maj:ts förslag, emedan jag nemligen anser det vara af sådan beskaffenhet, att jordbruket skulle blifva lidande på detta förslags antagande och icke blott jordbruket, utan äfven många andra näringar, som ju skulle beröfvas ett ingalunda ringa antal dagsverken, hvilka då i stället skulle tagas i anspråk för det improduktiva arbetet för landets försvar. Man måste tillse, att, när man ökar öfningstiden, landet äfven har förmåga att kunna bära de med denna ökning förenade kostnaderna. Jag tror, att man icke får gå allt för fort härvidlag, utan att det är bäst, att man för närvarande stannar vid de tre reservanternas förslag och lemnar åt dem, som komma efter, att gå längre, om de se att landets ställning blifver sådan framdeles, att den medgifver det.

Såsom jag här förut sagt, kan jag icke heller biträda den af herr Hans Andersson i Nöbbelöf med flere afgifna reservationen. Deremot skall jag ansluta mig till den reservation, som är afgifven utaf herrar Hjelmérus, Lindblad och Nylander. Jag kan icke inse, att det — såsom några talare här hafva velat göra gällande — skulle vara något så farligt eller origtigt, om man nu antager det i den reservationen framlagda förslaget.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna reservationen.

Herr Öhngren: Herr talman, mina herrar! De många anföranden, som här hafva hållits, erinra om en öppen omröstning, och då jag är en varm vän af den öppna omröstningen, vill äfven jag tillkännagifva min ställning till den stora fosterländska fråga, som här föreligger.

Jag har så samvetsgrant, som jag förmått, studerat försvarsfrågan, och jag har dervid kommit till den öfvertygelsen, att en utsträckning af vårt nuvarande försvar är för oss oundvikligt och nödvändigt. Likaså har jag efter bästa förmåga sökt pröfva, huruvida landets ekonomiska bärkraft är sådan, att vi skulle kunna bära kostnaderna för ett sådant härordningsförslag som det nu ifrågasatta, och jag har då emot min egen förmodan kommit till det resultat, att så i sjelfva verket är förhållandet, ehuruval jag till fullo inser, att en dylik härordning kommer att föra med sig stora uppoffringar och försakelser under tider, då värdena äro i nedgående och då ett flertal skördar kunna slå fel. Men jag har också under detta mitt arbete kommit till den öfvertygelsen, att om vi af ett eller annat skäl skulle gå in på att anordna ett otillräckligt försvar, göra vi oss då äfven på samma gång skyldige till det största möjliga slöseri med statens kraft och medel, som tänkas kan. Jag hyser den mening, som blifvit uttalad ifrån statsrådsbanken, nemligen att 365 dagar verkligen är en minimitid, i den händelse vi skola kunna värna oss mot de olyckor, som genom ett krig skulle kunna uppstå.

Jag var för några dagar sedan i tillfälle att samtala med en här i kammaren mycket berömd politiker. Båda voro vi varma försvarsvänner, och båda önskade vi ett betryggande försvar, men våra meningar skildes i det afseendet, att han ansåg, att alla, som önskade ett tillräckligt försvar, skulle och borde rösta för ett 8-månadersförslag hellre än att låta frågan falla. Ju mera jag tänkte på detta förslag, desto mer motbjudande blef det i sjelfva verket för mig, desto mer som samme man tycktes vara öfvertygad derom, att regeringen skulle komma att ingå på ett kompromissförslag. En hel del tvifvelsmål uppstodo derigenom hos mig, huruvida verkligen detta förslag blifvit framlagdt med afsigtlig prutmän, och, som sagdt, denna tanke uppjagade hos mig det ena tviflet efter det andra. Dessa häfdes emellertid, då jag hörde hans excellens herr statsministern förklara, att förslaget icke innebure någon prutmän, utan att det förslag, som vi skulle taga, måste omfatta en öfningstid af minst 365 dagar. Detta var min uppfattning af anförandet, men jag har hört många talare tolka det vida annorlunda, och jag vet icke, hvem som har rätt. Från min synpunkt anser jag emellertid, att regeringen får en falsk uppfattning af min och mina meningsfränders mening, i den händelse att vi, som i sjelfva verket icke tro, att ett förslag kan blifva effektivt, med mindre att detsamma omfattar en öfningstid af 365 dagar, och kanske knappast tro, att detta är tillräckligt, skulle öfvergå till

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

att rösta för ett 8-månadersförslag endast af fruktan för att alltsammans under några månader skulle förfalla. Jag tror, att detta vore orätt handladt, och jag kan därför för min del icke göra så. Dessutom anser jag, att hans excellens herr statsministerns yttrande innebar en varm önskan om frågans snara lösning och att förslag å nyo skall komma att inom mycket kort tid framläggas för Riksdagen med ungefär samma innehåll som det nu föreliggande förslaget; dock förekom ordet »ungefär», och jag hoppas, att det i detta finnes inrymdt åtskilliga tankar om ett tillmötesgående, måhända i flera riktningar. Derför instämde jag med herr Sixten von Friesen i hans anförande, som jag anser på ett mycket lyckligt sätt återgifver en stor del, kanske största delen, af folkets tankar och önskingar, ehuru väl jag icke blifvit som han i tillfälle att öfvertyga mig om att en kortare öfningstid är möjlig och att man äfven med en sådan kan åstadkomma ett betryggande försvar, och i detta mitt instämmande står jag fortfarande fast.

Här har af åtskilliga talare blifvit påpekadt, att en utveckling af skytteväsendet i vårt land skulle kunna i väsentlig mån bidra till att förkorta öfningstiden. Jag vill i detta sammanhang framhålla en tanke, som jag tror, att icke någon här förut uttalat; dess förtjenster eller olägenheter känner jag icke, men jag finner mig dock manad att framföra den här i kammaren. Jag förmår icke fatta, hvarför de nya gevären skola under årtal ligga uti förråden och icke på ett nyttigare sätt användas. Jag har tänkt mig möjligheten af att under de år, då repetitionsöfningarna pågå, skulle ynglingarna få till sina hem medtaga gevären under vissa villkor och skyldigheter, såsom att de vid olika perioder skola uppvisa dem o. s. v. Jag tror, att derigenom skulle skytterörelsen, i fall den nu verkligen har en så ofantligt stor betydelse, som man här har sagt, mycket hastigt utvecklas inom vårt land. Häremot skulle ju kunna invändas, att detta skulle medföra otrolig kostnad, och att gevären i många fall skulle förstöras och förskingras o. s. v., men jag tror dock att det kan finnas ett botemedel härvidlag. Man har här föreslagit, att de värnpliktige skulle hafva en dagaflöning — om man nu kan kalla det för aflöning — på 10, 20, 30, 40 eller 50 öre o. s. v., och jag har då tänkt mig den möjligheten, att de för skyttesaken mest intresserade ynglingarne skulle kunna få sjelfva välja, om de vilja uppbära hela aflöningen eller ock taga en mindre aflöning per dag mot tillåtelse att få behålla gevären under tiden mellan repetitionsöfningarna. Jag tror, att kostnaderna härigenom skulle blifva mindre och att många, som äro både lämpliga och intresserade för skytterörelsen, kunna på ett nyttigt sätt använda dessa gevär, som vi nu måste anskaffa och som i alla fall inom några få år blifva urmodiga.

Nu till en annan sak, som jag vill nämna, då den, så vidt jag hört, icke förut blifvit berörd af någon talare inom denna kammare. Om man nemligen tänker sig, att Kongl. Maj:ts förslag eller utskottets hemställan blir antagen, huru skall man då förfara med afseende å de obemedlade personer, som vid tiden för de sista repetitionsöfningarna hafva bildat familj och sitta med hustru och

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

barn? De äro under denna tid ovedersägligen upptagna af arbete i fosterlandets tjenst och äfven om de enligt min uppfattning hafva oemotsäglich skyldighet att egna sina egna krafter åt fosterlandet utan att pretendera någon vidare ersättning derför, anser jag dock fosterlandet hafva skyldighet att tänka på deras hustrur och barn och laga, att dessa åtminstone icke sakna medel till sitt nödortfiga underhåll under tiden. Derför anser jag, att de obemedlade åtminstone, i den händelse de hafva familj, böra tillerkännas vida större belopp i dagaflöning än hvad här föreslagits. Jag hoppas och tror, att vi, innan denna debatt är slut, ifrån statsrådsbänken må få höra några närmare förklaringar till hvad hans excellens statsministerns anförande i sjelfva verket innehöll, och jag hoppas, att frågan då kommer att klarna för mängen, och derefter ber jag att få närmare bestämma min röst. Jag har tills vidare ej något ytterligare att anföra.

Herr Andersson i Pettersborg: Herr talman, mine herrar! Jag skall icke upprepa, hvad här förut blifvit sagdt, utan jag skall fatta mig helt kort, om mitt anförande än må kunna förefalla stympadt. I den föreliggande paragrafen föreslår utskottet värnpligtens utsträckning till 365 dagar, och krigsministern har sagt, att det är den minsta möjliga, som kan ifrågakomma. Men jag är af en annan mening. Jag anser, att om man borttager all parad-exercis, kan och bör öfningstiden blifva kortare. Jag sade, att jag icke skulle upprepa hvad som förut blifvit sagt, hvarför jag skall ansluta mig till hvad den siste talaren i måndags, herr Wawrinsky, yttrade i slutet af sitt anförande angående paradeexercisen och »drillen». Jag vill endast tillägga, att det sagts mig, att endast helsning öfvas 10 timmar, och det är de nio för mycket.

Vidare anser jag hästdressyren vara tillräcklig, då hästen lärts att lyda tyglarne, så att ryttaren har den i sin hand, och hästen går öfver hinder samt blifvit skottvan. All annan ridhusdressyr anser jag vara öfverflödig och onödig.

En talare på stockholmsbänken sade, att man skulle fordra reformer i krigslagstiftningen, och jag kommer att fordra dess ombildning, innan jag kommer att med min röst bidraga till utsträckning af värnpligtstiden med en enda dag, ty de nuvarande krigslagarne äro affattade för en legd och värfvad armé och icke för en tvångsarmé, som nu ifrågasättes, ty man kan icke kalla den för något annat, då hvarje svensk medborgare tvingas att ingå i densamma, antingen han har lust dertill eller ej.

Vidare sade samme talare, att man skulle fordra reformer i skattelagstiftningen och i afseende å arméns uniformering. Jag anser reformer i båda dessa afseenden oundgängligen nödvändiga, och jag säger: »bort med militärlyxen och bort med öfversitteriet», ty om det blir allvar af, då gäller ännu satsen: »var min broder, eljest dödar jag dig».

Af hvad jag nu har sagt, herr talman, framgår, att jag icke kommer att rösta för bifall till den föreslagna paragrafen.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Herr Sjö: Det var med anledning af herr statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet anförande som jag begärde ordet. Han sade, att de siffror, som uppgifvits af generalstaben och som af honom angifvits rörande kostnaden per individ för vårt försvar, skulle vara något annorlunda än dem jag uppgifvit. Jag uppgaf nemligen, att denna kostnad skulle utgöra 17 kr. per individ. Denna uppgifts rättighet har af en talare på bänken här midt emot bekräftats, och jag tror, att hvar och en sjelf kan göra dessa beräkningar med ledning af de uppgifter, som förefinnas i den kongl. propositionen n:o 1 till innevarande års Riksdag. Deri äskas, såsom jag i ett föregående anförande nämnt, å fjerde och femte hufvudtitlarne såväl ordinarie som extra anslag, samt derest det föreliggande härordningsförslaget antages, äskas i en annan kongl. proposition en summa tillsammans så stor, så att mina beräkningar härefter nog stå sig till öfver 18 kronor per individ.

Jag vill med anledning af de siffror, som anförts från generalstaben, säga, att när vi började våra arbeten inom utskottets finansafdelning, vi från generalstaben infordrade specificerade uppgifter öfver kostnaderna å såväl ordinarie som extra ordinarie stat under hvar och ett af de närmaste 12 åren. Tabellerna häröfver visade, att dessa utgifter skulle stiga till år 1909, men derefter åter sjunka, så att de år 1912 skulle utgöra några millioner kronor mindre. Enligt herr statsrådets uppgift afsåg den af honom anförda siffran rörande försvarskostnaden per individ år 1913, och denna kanske därför skiljer sig från den, som jag uppgifvit, hvarför jag icke kan bestrida dess rättighet, helst som en del extra utgifter derifrån uteslutits, men jag tror icke heller, att rättigheten af mina siffror kan bestridas, lika litet som deras, som anfördes af talaren här midt emot.

En annan talare, herr greve Hamilton, har varit nog vänlig att vända sig emot mig och säga, att jag yrkat på en beskattning af lytta och lemmalösa. Detta är en stor missuppfattning af den ärade talaren, men han tillät sig emellertid mot såväl mig som åtskilliga andra ledamöter här i kammaren uttalanden af den beskaffenhet, att man icke gerna kan låta dem gå förbi utan en gensaga. Mitt yttrande var, att om man skulle antaga ett nytt härordningsförslag, borde man bland andra reformer äfven tänka på en värnskatt, så att de ynglingar, som ville lemna sitt land under åldern mellan 17 och 20 år, skulle såsom en gärd af tacksamhet för den uppfostran de fått här i landet, betala en viss skatt, om de ville lemna detsamma, men jag ville *icke*, att olyckliga lytta, sjuka och lemmalösa skulle betala någon sådan skatt. Detta är skilnaden mellan mitt och greve Hamiltons yttrande, och det går icke för sig att, på sätt han försökt, lägga en ord i munnen, som man aldrig sagt. Vidare beklagade han, att jag yrkat, att vissa jordräntor skulle aflyftas. Ja, jag vågade verkligen uttala den önskan, att dessa räntor, som ännu trycka på en del af de små jordegarne, skulle borttagas, och jag tror, att, när Riksdagen år 1892 afskref de stora räntebeloppen, den dermed också fastslog, att all jord i Sverige, af hvad natur den än må vara, skall lika be-

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

skattas, likasom jag vågar hoppas, att den dag snart skall komma, då så kommer att ske. Samme talare framstälde till mig en fråga, som jag skulle kunna besvara med en annan fråga, men då jag antager, att han icke vill besvara den, och jag icke heller påfordrar något svar från honom, skall jag icke heller göra det. Hans fråga gälde, om jag ville sammankoppla mig med herr von Friesen för åstadkommande af en rösträttsreform. Hvad denna sak beträffar, vill jag påpeka, att vi i vår reservation icke nämnt ett ord om rösträtten, och hvad herr von Friesen sagt i sin reservation hör icke hit. Jag vill, att vi skola lösa försvarsfrågan för sig; rösträttsfrågan och de andra stora frågorna komma nog sedan, utan att jag behöfver draga fram dem eller bedja derom.

General Ericson protesterade emot mitt första yttrande, att man med ljus och lykta sökt efter inkomster för underhåll af den stora här, som det nu är fråga om att införa. Ja, vill general Ericson se efter i finansministerns anförande till statsrådsprotokollet, skall han nog få se, att man verkligen sökt efter de belopp, som erfordras för underhåll af en arméorganisation af så vidlyftig beskaffenhet som den man nu förelagt Riksdagen, och utskottets finansafdelning har icke endast granskat de beräkningar, som finansministern framlagt, utan också sökt efter nya skatteobjekt för att fylla de behof, som skulle uppkomma. Man har ju också måst förutsätta, att man i värsta fall skulle tillgripa statens domäner för att fylla hvad som erfordras i detta afseende, och det är sanneligen icke så lätt, som general Ericson synas tro, att taga sådana belopp på hyllan. Vi hafva af finansministerns anförande hört, att en del skattekällor redan börjat sina, exempelvis vissa tullinkomster. Man måste väl därför se tiden an och räkna med alla faktorer i en så stor fråga som den föreliggande. Herrarne skola tänka derpå, att oaktadt man säger, att man har stora statsöfverskott och oaktadt man särskildt under de sista åren haft ett så stort uppsving såväl inom industrien som på andra områden, och oaktadt man öfverallt synes kunna skåda den största välmåga och uppblomstring, vi dock på den korta tiden af två år upptagit lån på 72 millioner kronor från utlandet, och dock har Kongl. Maj:t nu ifrågasatt att upptaga ett ytterligare lån på 13 å 14 millioner kronor. För det sista lånet kunde man icke betinga sig så milda villkor, och skall det fortgå på samma väg som hittills, blir det nog icke så lätt att upptaga nya lån. Herrarne skola icke anse, att vi reservanter vilja försvåra försvarsfrågans lösning, vi vilja endast se tiden an för att tillse, huru man skall kunna få det att gå i hop med de stora militärutgifterna, för att kunna ställa det så fördelaktigt och bra som möjligt för vårt älskade fosterland och för oss alla i detta hänseende. Ty jag vill säga herrarne, att jag anser mig vara lika varm fosterlandsvän som någon i denna kammare, och jag vill, att vi skola försvara oss, men jag vill icke att vi skola så öfveranstränga oss under fredens dagar, att vi intet förmå, när det gäller att försvara oss mot fienden.

På grund af hvad jag nu anført och på grund af hvad jag förut utvecklat ber jag att få vidhålla mitt förra yrkande.

Chefen för landtförsvarsdepartementet herr statsrådet Cruse-
björn: Herr greve och talman, mine herrar! Jag har begiärt ordet
med anledning af det meningsutbyte, som egt rum mellan mig och
ett par talare här i kammaren angående kostnaderna för den nya
härordningen jemte de i sammanhang dermed föreslagna nya an-
ordningarna vid flottan i jernförelse med motsvarande kostnader i
andra länder.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Den siste talaren förklarade på sätt och vis den olikhet, som
föreligger mellan generalstabens beräkningar i detta afseende och
dem, som han och en föregående talare åberopat. Under det att
generalstaben beräknat kostnaden per individ för försvaret enligt
den nya härorganisationen till omkring 13 kronor, skulle enligt
andra här gjorda beräkningar samma kostnad uppgå till 17 kronor.
Stridigheten i dessa uppgifter beror enligt mitt förmenande på den
olika beräkningsgrund, som följts. Generalstaben har vid sina be-
räkningar utgått från den kostnad, som skulle uppstå, *sedan* den
nya härordningen blifvit genomförd. Och det är väl den kostnad,
som man bör jemföra med motsvarande kostnader i andra länder
för att kunna bedöma hvad de nya försvarsanordningarna verkligen
i framtiden komma att kosta.

Men jag betvivlar alldeles icke, att, om man uppgör beräkningen
så, att man utgår från de ordinarie anslag, som finnas upp-
tagna här för hvarje år, och dertill lägger alla extra anslag, som
behöfvas för härordningens genomförande, såsom t. ex. den stora
kostnaden för kaserner af 48 millioner kronor m. fl., sedan dessa
anslag jemnt fördelats på de olika åren, får man under öfvergångs-
tiden en vida högre kostnad per individ än dessa 13 kronor. Det
är ju alldeles gifvet. Detta ansåg jag mig böra fästa uppmärksam-
heten på, för att ingen måtte förledas att tro, att generalstabens
beräkningar icke skulle vara uppgjorda med nödig varsamhet.

Efter som jag nu har ordet, vill jag, då här blifvit anmärkt,
att kostnadsberäkningarna för det nya härordningsförslaget icke
skulle vara tillförlitliga, fästa uppmärksamheten derved, att dessa
beräkningar äro uppgjorda med all möjlig omtanke för att man
åtminstone ej skulle komma till för låga siffror. Dessa kalkyler
hafva sedermera granskats af arméförvaltningens olika departement,
och meningen har ingalunda varit att bringa ned siffrorna och
ställa principerna för beräkningen så, att de icke skulle kunna stå
bi. Det är ju ganska tydligt, att när det är fråga om att beräkna
underhållskostnaden per tjänstgöringsdag och individ såväl med
afseende på kläder och föda som annat, man icke kan rå för, om
misstag begås, då ju dessa saker vexla i pris efter olika konjunk-
turer. Men om man utgår från siffror, som i dessa tider väl hinna
till, bör man kunna vara säker att för framtiden ej hafva miss-
kalkylerat sig.

En ärad talare på stockholmsbanken anförde i går afton, att,
då utan tvifvel en reglering af officerarnes löner vore en nödvän-
dighet, kostnaden för denna reglering icke bort vara utesluten.
Så är icke heller förhållandet. En lönerreglering för befalet är veder-
börligen förberedd på det sätt, att med anledning af Riksdagens

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

skrifvelse angående reglering af underbefällets löner en särskild komité tillsatts, som uppgjort förslag till förenkling af gällande lönesystem för underbefålet och tillika framhållit vissa lönebelopp såsom lämpliga i stället för de nuvarande, men som på samma gång förklarar sig anse, att aflöningsystemet borde vara detsamma för officerare och underofficerare, och därför äfven inlåtit sig på frågan om en framtida reglering af officerarnes löner. Denna angelägenhet har redan upptagits af generalstaben, som uppgjort löneförslag såväl för officerare som för underofficerare. I generalstabens kostnadsberäkning, hvilken i hufvudsak tillerkänts vitsord hos Kongl. Maj:t, ingå förhöjda aflöningsbelopp såväl för officerare som underofficerare.

Nu har man sagt, att officerarne skulle vara bortglömda i fråga om lönerreglering. Det är icke förhållandet hvad hufvudförslaget angår. Men det förhåller sig så, att man vid regleringen af utgifterna för år 1902 blott tagit med regleringen af underofficerarnes, men uteslutit regleringen af officerarnes löner. Låt vara, att detta skett på, såsom mången tycker, svaga skäl. Men jag har också för min del tydligen framhållit, huru önskvärdt det är, att en sådan lönerreglering för officerarne kommer till stånd så fort som möjligt, sedan det nya härordningsförslaget börjat tillämpas. Ty en reglering af officerarnes löner anser jag för min del böra vidtagas med det allra första.

Emellertid yttrade samme talare, att det vore åtskilligt att anmärka äfven mot den ifrågasatta lönerregleringen för underofficerarne. Ja, det är en fråga, som synes mig egentligen icke höra till det vi i dag hafva att behandla. Det är en statsregleringsfråga, som kommer före vid behandlingen af fjerde hufvudtiteln; och då torde tiden vara inne att närmare ingå derpå.

Det har visserligen gjorts en och annan invändning mot hvad jag förut haft äran framhålla, som nog kunde förtjena att från min sida bemötas. Men jag tror icke, att ett upptagande till behandling af frågorna om utbildningstidens längd och utbildningens metod, om den militära disciplinen m. m., utöfver hvad jag i dessa ämnen förut tillåtit mig anföra, skulle hafva något vidare inflytande på den föreliggande frågans utgång. Och jag skall därför afstå från detta. Men hvad jag anser mig, med anledning af det som i går afton yttrades rörande dessa saker, böra framhålla, det är, att jag är lifligt öfvertygad om att arméns befäl, såväl officerare som underofficerare, med allt möjligt nit och intresse arbeta för sitt kall, och att detta arbete utföres med både omdöme och skicklighet, och framför allt att de gå tillväga på ett human och hyggligt sätt. Och om något ännu brister i denna väg, är det något, som kommer att arbetas bort mer och mer. Ty jag försäkrar eder, mine herrar, att arméns högsta befäl och myndigheter göra allt hvad de kunna för att inom befälskadrerna ingjuta en sådan anda, som är öfverensstämmande med tidens fordringar.

Hvad beträffar en humanare krigslagstiftning, hoppas och tror jag, att det arbetet skall fortskrida på ett sådant sätt, att man deraf kan vänta det bästa för framtiden.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Den gamle försvarsvän, som yttrade sig i går och som noggrant ransakar förhållandena och städse har sin uppmärksamhet fäst på att intet öfvervåld, inga missgrepp ske, han kan vara öfvertygad om att jag skall veta att taga fullständig kännedom om hans anförande i går, när det en gång kommer in i protokollet. Jag får erkänna, att jag icke i går afton kunde fullt följa hans anförande. Men hvad på mig ankommer skall jag låta mig angeläget vara att taga hänsyn till hans uttalanden. Ty jag vet, att de dikteras icke af någon slags illvilja eller elakhet, utan af det renaste intresse för den stora frågan, som under så många decennier haft hans lifligaste sympatier.

En sak vill jag här något beröra. Man säger: låt oss här åstadkomma ett svenskt nationellt försvarssystem. Ja, mine herrar, det är just hvad vi nu arbeta för på det allra mest enträgna sätt. Hvad innebär allmän värnpligt annat än att kläda folket i vapen och skänka det kunskap att använda dessa vapen. Hvad innebär detta system, om olyckan är framme och vår frihet och sjelfständighet hotas med yttre våld, annat än att hvarje man icke blott uppfordras, utan äfven kan och vet att göra sin pligt. På denna grund är hvarje värnpligtssystem, om det är väl uttänkt, byggt. Så är äfven förhållandet med det föreliggande förslaget.

Det är därför som jag i förgår sökte här i kammaren framhålla, af hvilken betydelse dessa reservtrupper vore, och hvarför jag lade så stor vikt på att dessa äfven i organisationen skulle ihågkommas, så att de så väl som möjligt skulle kunna fylla sin uppgift. Men jag talade då icke om landstormen. Vi hafva den visserligen också nu i vår författning, men endast på papperet och ingenting annat. Meningen är, det framgår af förslaget, att, så fort omständigheterna detta medgifva, äfven denna må få sin organisation, så att äfven den må kunna göra hvad på densamma ankommer för det mera lokala försvaret. Härmed är en början redan gjord på Gotland, enär der genom Riksdagens medverkan en organisation införts, som i mångt afseende torde böra genomföras framför allt i de delar af landet, som kunna antagas på grund af förhållandenas natur blifva mest hotade.

Man har sagt här, att den frivilliga skytterörelsen bör tagas i anspråk så mycket som möjligt för försvaret. Mina herrar, det är jag den förste att vilja vara med om. Jag har vid hvarje tillfälle både förut och sedan jag kommit till den plats, jag nu innehar, städse, i hvad på mig ankommer, sökt lifgifva och underlätta utvecklingen för denna skytterörelse, och jag hoppas, att Riksdagen i detta afseende skall understödja Kongl. Maj:ts sträfvan; och der man, med denna skytterörelse till hjälp, kan förbereda skjutöfningarna, innan de värnpligtige inträdt i armén, och underlätta deras fortsatta bedrivande under de värnpligtiges tjänstgöring der, samt vidmagthålla landstormens skjutskiicklighet och intresse för dess stora uppgift, der bör man naturligtvis begagna sig af densamma. Gör man detta, tar man i anspråk denna frivilliga skytterörelse och begagnar sig af den goda vilja, som i detta afseende numera i vårt land förefinnes, är jag öfvertygad om att hvar och en

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

af oss skall få upplefva den tid, då armén, så praktiskt som denna rörelse numera utvecklat sig, skall kunna dra de största fördelar af densamma, och att vi skola få en folkhär, som skall veta att till det yttersta försvara fosterlandet, då det kräfvcs.

Herr Pettersson i Österhaninge: Vid den omfattning, som öfverläggningen redan fått i denna fråga, torde det, herr talman, blifva nödvändigt, att allt flere fatta sig så kort som möjligt, då de, såsom tillbörligt är, gå att öppet tillkännagifva sin ståndpunkt i denna viktiga fråga. Jag skall för min del söka ställa mig denna nödvändighet till noggrann efterrättelse.

Jag sluter mig till dem, som icke våga taga på sitt ansvar att medverka till ett uppskof. Men jag kan å andra sidan icke biträda utskottets hemställan i denna punkt, emedan det steg, som der föreslås, synes mig vara alltför långt i vissa fall. Det förefaller mig, som om en åtta-månaders utbildningstid, om den väl användes, borde vara tillräcklig, åtminstone för infanteriet och trängen. Är en ökning behöfzig, må den då ske vid specialvapnen. Med denna uppfattning kommer jag att votera för den af herr Hjelmérus m. fl. vid betänkandet fogade reservation.

Häruti instämde herrar *Åkerlund* och *Lundin*.

Herr Larsson i Bratteberg: Herr talman! Då vi nu — om också långsamt — närma oss det viktiga ögonblick, då afgörandet stundar, och jag förut icke genom instämmande tillkännagifvit min ståndpunkt i frågan, skall jag nu be att med några ord få klargöra min ställning.

Den föreliggande frågan är enligt mitt förmenande af den allra största vigt och vid dess afgörande fordras framför allt lugn besinning och moget öfvervägande, utan att taga ensidigt intryck af de mer eller mindre hänsynslösa påtryckningar, som i tal och tryck kommit oss till del.

Redan i min spädaste barndom hörde jag det uttrycket: »Sverige är det bästa land på hela jorden». Jag tror på sanningen deraf. Och om så förhåller sig, är det naturligt, att det är ett land, som är värdt att försvara, så långt man förmår att försvara det.

Men jag hörde också mycket tidigt det uttrycket: »Vårt land är fattigt, ska så bli». Jag tror också, att detta uttryck har sin stora betydelse och bör tagas i noga öfvervägande vid afgörandet af denna viktiga fråga. Dermed är ju sagdt, att vårt land icke kan bära huru stora bördor som helst. Landets bärkraft är således en mycket viktig faktor, som ej får förbises och säkert icke förbises af någon i förevarande fall.

Men flera andra viktiga faktorer finnas härvidlag att räkna med, och jag vill, då de så ofta omnämnts, endast fästa mig vid en eller annan.

Det har enligt min mening icke gjorts hvad som bort och kunnat göras för att skydda våra ynglingar mot de faror och frestelser, som kasernlifvet medför. Om landet förmår bära den stora förlusten af arbetskraft, om det förmår bära de orimligt höga kostnaderna, så kan det dock sättas i fråga, om det förmår bära den

förlust, som kasernlifvet kan medföra genom de faror, för hvilka det utsätter våra ynglingar — faror, som kunna göra ungdomen icke allenast oduglig till landets försvar, utan äfven mindre duglig för fyllandet af sin lifsuppgift för öfrigt.

Här har sagts, att uppskofsyrkandet endast är ett maskeradt afslag. Jag känner naturligtvis i detta fall icke någon annans afsigt än min egen. Men jag förstår ej, med hvilken rätt man kan tillvita någon andra bevekelsegrunder än dem, han uppgifvit.

Med precis samma rätt skulle man kunna fråga, huruvida de, som önska frågans definitiva afgörande vid denna riksdag, göra det uteslutande af omsorg för försvarets ordnande.

Enligt min tanke skall ett uppskof icke skada, utan vara till stor nytta; och jag vill därför på det allra lifligaste förorda ett sådant uppskof.

Jag känner icke flertalet af mina valmäns tankar i denna fråga, men jag tror, att de i hufvudsak öfverensstämma med mina; men äfven om så icke skulle vara förhållandet, skulle detta icke hindra mig att följa min egen öfvertygelse. Dock skulle jag helst önska att före frågans afgörande lägga mitt mandat i mina valmäns händer.

Herr Waldenström: Herr talman, mine herrar! Det är så mycket taladt i denna fråga, att det icke kan falla mig in att tänka, att mitt anförande skulle kunna inverka på någons öfvertygelse. Då jag begärde ordet, så skedde det uteslutande för att få hvad jag har att säga till protokollet — till den betydelse, som det kan hafva nu eller framdeles.

Jag vill då, innan jag går till sjelfva saken, nämna, att jag från ett möte i Gefle har fått samma telegram, som herr Branting uppläste, då han hade ordet. Emedan herrarne alltså redan hört det, vill jag icke återgifva det nu.

I detta telegram står det, bland annat, att riksdagsmännens klara pligt både mot egna valmän och mot hela folket är att afslå det föreliggande förslaget. Gent emot detta uttalande skall jag be att få förklara, att min bestämda pligt enligt grundlagen är att tala och rösta enligt den öfvertygelse, som jag sjelf har angående fäderneslandets bästa. När den dag kommer, att Gefle vill hafva en riksdagsman med andra grundsatser, står det Gefle fritt att sätta en annan person in på den plats, som jag nu innehar här i kamaren.

Min ståndpunkt i sjelfva frågan kunna herrarne lätt föreställa sig efter hvad jag varit i tillfälle att yttra vid föregående riksdagar, då försvarsfrågan varit på tal. Det är samma ståndpunkt, som jag alltid intagit: *fäderneslandets frihet och sjelfständighet framför hvarje annan hänsyn, icke jemte eller i samband med ännu mindre efter allehanda andra hänsyn, utan framför allt annat: den ensam och allena.*

Vid Upsala stads brand år 1702 satt professor Olof Rudbeckius, den bekante vetenskapsmannen, såsom sprutförare på universitetsbibliotekets tak, då han fick underrättelse, att det tagit eld i hans

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

eget hus, och att hans eget bibliotek med alla dess dyrbara manuskript höll på att brinna. Han ropade då: »låt det brinna! Universitetets bibliotek är dyrbarare än mitt».

Jag kan icke berömma mig af någon stor historisk kunskap, men så mycket har jag sett, att af de folk, som genom försummelse att vidtaga nödiga försvarsåtgärder förlorat sin frihet, icke något funnits, som icke bittert ångrat hvad det försummat att göra för att värna sig sjelft.

Vid urtima riksdagen år 1892 stälde jag mig på Kongl. Maj:ts sida; det kända herrarne allesammans. Detta kostade mig ganska mycken strid och ådrog mig rätt mycket obehag. Jag gjorde det icke därför, att jag ansåg 90 dagars öfning vara en fullt tillfredsställande lösning af Sveriges stora försvarsfråga. Ingalunda. Jag var då lika lifligt öfvertygad om nödvändigheten af allmän värnpligt, som jag är nu, men jag gjorde det därför, att det då var omöjligt att få ett konsekvent värnpligtsförslag igenom; och under sådana förhållanden ansåg jag det vara min fosterländska pligt att medverka till att *utveckla hvad som då var*, till dess man finge någonting bättre. Man sade då, bland annat, mot mig och mina liktänkande, att om vi toge 1892 års förslag, skulle vi derigenom motverka och kanske hindra öfvergången till en ren värnpligtsarmé. Att detta var en felaktig konklusion, det bevisar just den dag, som i dag är. Ty icke fullt 9 år hafva förflutit sedan dess — och dock stå vi nu färdiga att öfvergå till den allmänna värnpligten. Ja, jag vill tillägga, att jag är lifligt öfvertygad derom, att om vi icke 1892 hade erhållit de 90 dagarna, så hade det varit omöjligt att i dag ens *tänka* på en värnpligtsarmé med en öfningstid på 8 å 12 månader. De 90 dagarna hafva enligt min tanke varit egnade att bereda folkets sinnen för hvad som nu föreslås; och jag tror, att de i den delen haft en ofantligt god verkan. Jag är också öfvertygad om att åtminstone många bland de med mig liktänkande 1892 drefvos af samma grundsats som jag sjelf i denna del.

Här har mycket talats om pedanteri, militarism och misshandel m. m. d. inom armén. Jag har ju ingen erfarenhet deraf. Jag har hört åtskilligt talas derom, och jag har sett åtskilligt i tidningarna. Huru mycket som är sant, kan jag icke bedöma, men jag tror, att sådant der kan förekomma och verkligen förekommer. Det finnes onekligen bland militärerna pedanter, det finnes råa menniskor bland dem, hvilka icke tveka att, om också ej genom handgripligheter, så dock genom råa ord och grofva svordomar kränka och förolämpa de värnpligtige. Motsvarande saker ske äfven på andra områden. Jag är sjelf skolman och kan därför säga, att icke heller inom skolan saknas exempel på dylikt. Det hände för icke många år tillbaka, att en studerande i södra Sverige, som blifvit djupt kränkt af en bland sina lärare, tog ut stämning på honom, sedan han blifvit student; och läraren fick plikta rätt grundligt för ärekränkning.

Men för allt detta, vore det ock vida värre, är jag icke färdig att sätta fosterlandets frihet på spel. Allt sådant der är beklagligt, djupt beklagligt, och bör rättas och ändras så fort som möjligt och

så bra som möjligt, men icke kan det göra fosterlandets försvar mindre viktigt för mig. För resten vet jag och har äfven här hört, att alla medgifva, att under de senaste decennierna en väsentlig förbättring i detta afseende inträdt. Och då frågar jag: hafva vi icke grundad anledning att hoppas, att denna förbättring skall vidare fortgå? Eller är det nödvändigt att hålla fast vid hvad som var för 10 år sedan och tala derom, såsom om det aldrig skulle kunna utplånas, så länge världen står?

Hvad beträffar det militär-tekniska i denna fråga, får jag förklara, att jag är fullkomligt inkompetent att bedöma det. Jag måste stödja mig på auktoriteter; och jag har då blott två sådana att välja emellan. Den ena auktoriteten har trädt fram i kammaren flera gånger med de orden: »*mig vill det synas*, som om en öfningstid af den och den längden *kunde vara tillräcklig*». Jag kan icke finna, att den auktoriteten är något att lita till. För mig liknar den en såpbubbla, och en sådan förs jag icke sätta mig på.

Å andra sidan har jag auktoriteten af Kongl. Maj:ts förslag. Jag gaf äfven noga akt på herr statsministerns anförande om nödvändigheten af en till 365 dagar utsträckt värnpligt och särskildt hans yttrande, att statsrådet skulle ådraga sig ett stort ansvar inför Sveriges folk, om det tillstyrkte Kongl. Maj:t att antaga och lagfästa ett förslag med mindre öfningstid än Kongl. Maj:t föreslagit. Jag hörde likaså krigsministern betona, att han icke ville hafva en dag mer än som behöfdes, men att han ansåg 365 dagar vara alldeles nödvändiga. Och då vill jag säga, att på denna auktoritet, hvars uttalande jag vet stöder sig på utredning och förslag af vårt lands förnämsta militärer, på denna auktoritet har jag mod att ställa mig med begge fötterna. Om nu dessa statsråd och militärer hafva räknat fel, så tvär jag mina händer. Men om jag förkastar deras auktoritet för att i stället antaga den nyssnämnda andra auktoriteten af personer, som känna förhållandena lika litet som jag sjelf, så skulle det blifva svårt för mig att finna något vatten, der jag kunde två mig, om någon olycka inträffade.

Hvad jag ser hos andra stater synes ock gifva mig en beaktansvärd lärdom i detta stycke. Här har anförts, att t. ex. Tyskland och Frankrike dels hafva nedsatt, dels äro i färd med att nedsätta öfningstiden för sina soldater. Jag nämner icke Ryssland, ty det svenska folket står ju i allmän bildning så högt öfver det ryska, att en jemförelse dem emellan icke är riktigt passande. Men jag anför Tyskland, hvars folk står ungefär på samma bildningsgrad som vårt. Jag erkänner också, att man är i färd med att inskränka öfningstiden för den tyska armén, men jag har icke hört talas om någon enda, som satt i fråga att sätta ned den till ett år, än mindre till någon kortare tid än ett år. När man därför säger, att tyskarne hålla på att förkorta öfningstiden, så bevisar detta ingenting gent emot det, som Kongl. Maj:t i sin proposition uttalat.

Jag kommer nu till kostnaderna för den föreslagna ökningen. Beräkningen af dessa går på 23 millioner. Jag säger i rundt tal 23 millioner och jag antager, att de i verkligheten komma att stiga högre, ty det är mycket vanligt, att kostnadsberäkningar visa sig

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

felaktiga. Jag antager sålunda, som sagdt, att de komma att stiga högre, och detta så mycket mer, som t. ex. i det kungliga förslaget ingenting är beräknadt för den nödvändiga ökningen af officerarnes löner. Det är sålunda ofantliga summer, som det här är fråga om, det kan icke nekas, men, mine herrar, *större än alla dessa uppoffringar är dock uppoffringen af fosterlandet.*

Jag talade en gång för många år tillbaka med en riksdagsman, som klagade öfver de gruffiga skulder, som statsverket ådrog sig genom sina vidlyftiga jernvägsanläggningar. Och jag sade till honom: »Antag att någon komme och ville betala oss dubbelt hvad jernvägarne kostat, med rättighet att rifva upp dem allesammans, skulle du då vilja vara med om det?» »Nej», sade han, »det skulle jag visst icke vara.» Men då har du ej heller rättighet, svarade jag, att klaga öfver skulderna. Du erkänner ju, att vi hafva mer än dubbel valuta för hvad jernvägarne kostat». Och jag vill äfven här säga ungefär detsamma. Om jag tänkte mig, att Sverige en gång skulle förlora sin frihet, så vet jag, att inom dess gränser ingen svensk skulle komma att bo, som icke vore beredd att offra dubbelt, mot hvad som här fordras af oss, för att återvinna hvad som nu till äfventyrs kommer att sättas på spel. Det är, som herrarne veta af mitt uppträdande i denna kammare i dylika frågor, något af den gamle fänrikens sinne, som besjalar mig, fänriken, som, enligt Runebergs ord, sjöng på marknadstorget:

»Gud bevara fosterlandet! Ringa är allt annat se'n,

Ty en svensk skall kunna mista lif och lycka, arm och ben.

Gud bevara fosterlandet, det är summan af min sång.

Så, fast andra ord förbytas, slutar jag den hvarje gång.»

»Men», säger man, »Sverige har icke råd.» Detta är någonting, som man oupphörligen får höra. På mig utöfvar dock detta tal icke så stor inverkan. Jag ser väl, att det finnes enskilda personer, som icke hafva råd att lefva och som därför gifva sitt lif till spillo. Man läser sålunda rätt ofta i tidningarne, att den och den har förkortat sitt lif; orsaken har varit ekonomiska bekymmer. Men att *ett folk* icke har råd att lefva, har jag icke hört talas om, och är Sveriges folk verkligen kommet derhän, att det icke anser sig hafva råd att värna sin sjelfständighet, icke råd att lefva som nation — ja, i samma stund som jag blefve öfvertygad om det, skulle jag packa in och emigrera till ett annat land.

Jag läste i dag i Stockholms Dagblad ett referat öfver diskussionen i Första Kammaren, der i ett anförande af herr Törneblad stod, »att möjligheten för oss att utgöra de skatter, som komme att krävas af oss, berodde derpå, att vi vande oss vid att afstå mera åt staten och att spara. Enkelhet och sparsamhet vore en nödvändig pendant till försvarsreformen, om försvaret skulle bli effektivt». Han var icke ensam om denna mening, och ehuru jag icke har hört någon här i kammaren påpeka samma sida af saken, så kan det ju hända, att det skett, ty jag har icke hört hvarje ord, som talats här. Jag ber dock att för min del få påpeka, att Sverige konsumerar årligen för öfver 80 millioner kronor alkohol och för mer än 15 millioner tobak. Lägg bort hvar fjärde sup och hvar

femte cigarr, så hafva vi de 23 millioner kronor, som behöfvas. Jag vill fråga herrarne: Är vårt fosterland värdt en sådan försäkelse? Eller skola vi verkligen åt våra efterkommande lemna exemplet af en Riksdag, som mera höll på folkets njutningslystnad än på fosterlandets frihet?

För öfrigt vill jag säga, att dessa kostnader gemenligen målas ut värre, än de i verkligheten äro. Ty dessa penningar *gå icke åt*, utan de *gå endast ut*. De komma att cirkulera ibland folket. Och om man kunde räkna ut, huru många svenska män och kvinnor, som hafva sin näring — helt eller delvis — genom de kostnader, som Sverige för närvarande underkastar sig för försvaret, så skulle herrarne få se en syn, som herrarne nu kan hända icke ens göra sig en föreställning om.

Vi hafva emellertid här hört, och jag har äfven hört det många gånger förut, att det är skilnad mellan att gifva ut sina penningar för produktiva och för improduktiva ändamål. Ja visst, det är en mycket stor skilnad. Men, mine herrar, lika litet som jag kan kalla det för ett improduktivt arbete att skydda min helsa och mitt lif, lika litet kan jag kalla det för ett improduktivt ändamål, hvad man gör för att skydda sitt fosterland. Är någonting produktivt, så vill jag säga, att det är detta. Det är sjelfva grundvalen för en lycklig framgång af allt annat produktivt arbete.

För öfrigt ber jag, eftersom det nu talas om produktivt arbete, att få påpeka hvad jag flere gånger hört i Tyskland, nemligen att den militäröfning, som allt uppväxande manskap der får, har i väsentlig grad medverkat till det uppsving i industrien, som gjort Tyskland till en stormagt äfven på det området. Herr Biesert talade ock något i går om liknande erfarenheter, som han gjort i sin industri, och det glädde mig verkligen mycket att höra hans ord derom.

Nu säga somliga af herrarne: »Ett uppskof måtte väl icke vara så farligt». Ja, det är den der sirénrösten, som väl — kan jag säga — i sjelfva verket varit den yttersta orsaken till alla olyckor, som skett: »Det är icke så farligt, *det är icke så farligt!*» Detta var också ormens röst i paradiset, när han ville förleda våra första föräldrar att bryta Guds bud; »det är icke farligt» sade han. Här är det emellertid fara å färde, ty ett uppskof blir i verkligheten detsamma som afslag. Första Kammaren har tagit utskottets förslag, och en sammanjemkning mellan dess beslut och ett beslut om uppskof kan icke gerna komma i fråga.

Men antag, att ett uppskof skulle kunna ega rum och att det i den mening, som många bland herrarne säga, icke vore farligt. Det är ju sant: månet hus har stått obrändförsäkradt i många år och icke brunnit. Och det är ej ovanligt, att om man manar dem, som ega sådana hus, att brandförsäkra dem, så svara de: »Huset har stått så länge obrändförsäkradt; hvarför skulle jag tänka, att en olycka skulle hända just i år? Nästa år skall jag möjligen brandförsäkra det.» Och det kan hända, att det går bra. Men det kan också hända, att den, som sagt detta, innan årets slut står på en plats, der han icke eger något vidare att brandförsäkra.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Det hände i Sunne socken i Vermland för några år sedan, att kyrkan brann. Det befans då, att den kyrkovärd, som skulle ombesörja brandförsäkringsafgiftens betalande, hade försummat detta. Han hade kanske tänkt: »Så noga är det väl icke på några dagar» — och under tiden brann kyrkan. Det kunde ju hafva händt, att hon stått, men det hände, att hon brann. Det kan äfven hända oss, att det, som vi icke vilja, kommer fortare än vi vänta, och när elden redan har brutit ut, är det för sent att skicka till fabriken och beställa brandspruta.

År 1864 hade Sverige så när blifvit indraget i kriget mellan Tyskland och Danmark, och herrarne veta, att man vidtog åtgärder för denna eventualitet. Bland dessa åtgärder var äfven den, att man hos en instrumentfabrikör här i Stockholm bestälde ett antal instrumentlådor. Fabrikören satte alla tillgängliga krafter i rörelse och lyckades leverera de beställda lådorna — en månad sedan kriget var slut.

Här har talats om att allt nu är så fredsamt och lugnt, och att det icke kan vara någon fara å färde. Att man söker skrämma folk med ryska sågfilare och dylikt vore endast uttryck för en feber, som vill smitta af sig på andra. Men det lät helt annorlunda i denna kammare, när Kongl. Maj:t hade låtit staka ut Gillingleden. Herrarne minnas den dagen, och hvad statsrådet fick upp-bära för det att han sade, att vi icke hade några fiender, och att ingen fara var å färde. Då visste Andra Kammaren bättre besked än nu, och statsrådet måste gå.

Huru lätt krig kunna bryta ut, derpå hafva vi haft flere exempel under den allra senaste tiden. Hvilken af dem, som följde med Haag-konferensens förhandlingar, kunde väl tro, att man snart sagdt omedelbart derefter skulle få två sådana illustrationer till denna konferens som kriget i Transvaal och kriget i Kina, kanske de förfärligaste krig, som på långliga tider egt rum? Och om någon för några år sedan hade sagt, att den dag skulle komma, då Amerikas förenta stater, antimilitarismens hufvudland på jorden, skulle i rent humanitärt intresse anfalla en främmande magt med krig, så hade han blifvit lynchad. Men likväl skedde det.

Jag anser det vara ytterst nödvändigt, att man kommer till ett positivt beslut redan nu. Jag vill icke påminna om den gamla regeln, att man bör smida, medan jernet är varmt, men för hvarje år, som går, komma vi närmare den dag, då Sveriges öde skall afgöras på slagfältet, och den dagen är jag rädd för. Jag tror, att den stundar, och jag vet, att för hvarje dag som går, kommer den en dag närmare, och för hvarje år, som går, ett år närmare.

Jag skall tillåta mig att påpeka äfven en annan sak, som gör, att kammaren bör fatta ett positivt beslut. Om man helt enkelt — öppet eller förtäckt — afslår § 27, så blir det ingen diskussion om de öfriga paragraferna i värnpligtslagen, ej heller om härordningsförslaget, så vidt jag kan förstå. Antages deremot § 27 i en eller annan form, så blir det diskussion såväl om de öfriga paragraferna i värnpligtslagen som om härordningsförslaget, och utskottet kan då vid sammanjemkningen veta hvad begge kamrarna

tänka, och Kongl. Maj:t får äfven veta det, så att han möjligen kan, med ledning af kamrarnes sålunda uttalade önskingar och beslut, i vissa delar modifiera sitt förslag, när det nästa gång framlägges, hvilket jag hoppas icke må dröja så särdeles länge, i händelse det nu skulle falla.

*Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)*

Nu talar man om nödvändigheten af det samtidiga genomförandet af andra reformkraf, särskildt af en skattereform och en rösträttsreform. Ja, hvad skattereformen angår, minnas herrarne väl den sammankoppling mellan en skattereform och försvarsfrågan, som egde rum för 30 år tillbaka. Det gälde då grundskattereformen, och hvad den sammankopplingen ledde till för följder, det veta vi nu. Hvarhän det skulle leda, om man återigen sammankopplade en skattereform med försvarsfrågan, det kan ingen säga. Men tidsspillan blefve det för visst. Och den kunde bli ödesdiger.

Hvad åter angår den önskade rösträttsreformen, så tror jag, att det är denna, som allra mest tilltalar en stor del af vårt folk, och väntan derpå synes vara den mest plausibla grunden för att icke nu fatta ett positivt beslut. Men om Kongl. Maj:t framlägger ett rösträttsförslag år 1902, äro herrarne då säkra på att Andra Kammaren godkänner detsamma? Ja, äro herrarne säkra på att icke samlingspartiet kommer att bringa det på fall? Då kan Kongl. Maj:t icke komma med ett nytt förslag för än år 1903, och blir detta antaget 1903, 1904 eller 1905, så kan det icke blifva lag förr än 1906. Först derefter skulle alltså försvarsfrågan kunna komma upp igen. Men då hade vi också kommit 5 år närmare den dag, då Sverige skall kalla sitt vapenföra manskap ut till strid för dess frihet. Vilja herrarne verkligen iklåda sig ansvaret för ett dylikt uppskof? Jag för min del kan det icke, och jag vill det icke.

Men antaget nu, att vi finge ett rösträttsförslag, som kunde godkännas, och att derpå framlades ett förslag till härordning och värnpligtslag, tro icke herrarne, att då likasom nu det ropet komme att ljuda högt: »vi måste höra folket». Och om vi då svara: »Ja, folket har hörts», så skall man genmäla: »Nej, vi måste förelägga detta förslag för en Riksdag, som gått ur folket, och först nu, när de nya bestämmelserna om rösträtten blifvit lag, kan man tala om en Andra Kammare, som verkligen utgått ur folket».

Men, säger någon till äfventyrs: »Vi äro nöjda, blott vi få bindande garantier för en blifvande rösträttsreform». Men bindande garantier kan icke ens vår Herre gifva, så länge folket har frihet att handla med eller mot hans vilja. Och vi kunna ännu mindre gifva några garantier, ty vi kunna icke säga eller borga för huru valen skola utfalla år 1902. Om vi förbinda oss med aldrig än så starka försäkringar nu, så hafva vi icke i vår hand utgången af dessa val; och huru den period, som derefter kommer, skall gestalta sig, deröfver råda vi icke. Men jag säger, att om vi också skulle få en rösträttsreform då genomförd, så äro vi i alla fall mycket längre fram i tiden, än vi borde vara.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Man har äfven talat om kasernlifvet och dess inflytande på ungdomens sedlighet. Ja, här, mine herrar, gäller hvad Frälsaren sade: »Det är omöjligt annat än att förförelser måste komma, dock ve den menniska, genom hvilken de komma!» Vi kunna icke släppa ut våra barn på gatan, vi kunna icke skicka dem till skolan, utan att de komma i beröring med förförelser, ty sådana äro såsom bakterierna tillstädes öfver allt, och att stänga in våra barn i glasskåp, det går icke heller an, det skulle både lekamligen och andligen qväfva dem. Således måste vi hafva öppna ögon för dessa faror. Men att de icke äro jembförelsevis så oerhörda som man skulle kunna tro, derpå skall jag tillåta mig att anföra ett bevis.

Professor Henschen har här i Stockholm hållit ett föredrag öfver härordningsförslaget. Han har uppställt en tabell, som visar, att det under år 1898 inom Stockholms manliga befolkning förekom 55 fall af alkoholism på 10,000 män, men inom Stockholms kaserner endast 16 fall på motsvarande antal folk. Och hvad detta betyder, kunna herrarne förstå deraf, att samma siffra för garnisonen år 1880 var 90. På 18 år har således siffran sjunkit från 90 till 16. Visserligen har den periodvis en smula stigit, men i det hela har den varit i ett konstant sjunkande.

Professor Henschen har också en tabell öfver fylleriförseelser. Under år 1897 förekommo sålunda på 1,000 manliga invånare i Stockholm 82 fylleriförseelser, inom garnisonen deremot endast 36. Herrarne skola deraf förstå, att det för en yngling är mycket farligare att gå lös på Stockholms gator än att ligga i garnison.

Vidare sades här också, att det skulle vara ohyggligt att tänka på att våra unge män skulle ligga ett helt år i kasern. Ett helt år — det låter mer än det är. Det är ju endast 35 veckor under det första året och sedan i tre olika omgångar 5 veckor åt gången samt slutligen i en omgång 2 veckor, och detta förändrar saken rätt betydligt emot hvad den vore, om de skulle ligga ett helt år i streck i kasern. Det är just detta som de icke skola göra. Men nu uppstår den allvarliga frågan: »huru böra vi rösta?» Skola vi rösta för 12 månader enligt utskottets förslag, eller skola vi rösta för 8 månader? Herrarne kunna förstå, att jag lifligt omfattar Kongl. Maj:ts förslag. I denna kammare är dock stämningen uppenbarligen sådan, att 12-månaders förslaget sannolikt icke alls kommer med i omröstningen. Slaget kommer nog att stå mellan herr Hjelmérus' 8 månader och herr Hans Anderssons reservation, som går ut på uppskof, och i sådant fall skall jag ej tveka att rösta för herr Hjelmérus' förslag. Går det igenom här, så måste en sammanjemkning komma till stånd. En sådan kan tänkas på flera sätt. Här har framställts en möjlighet, bestående deri att infanteriet skulle få 8 månaders och de öfriga truppslagen 12 månaders öfningstid. Här har också framställts möjligheten af en sammanjemkning, gående ut på 10 månaders öfningstid för infanteriet. Jag ber att få framställa ännu ett sätt, som också är möjligt, nemligen att Riksdagen nu antager de 12 månaderna, men så att de sista 4 månaderna icke må tagas ut, förrän Kongl. Maj:t och Riks-

dagen gemensamt derom framdeles besluta. Då har man godkänt principen men har också tid att tänka på hvarjehanda andra frågors lösning. Häremot kan man tilläventyrs invända, att detta väl måtte vara alldeles detsamma, som om vi nu besluta om endast 8 månader och låta framtiden besluta om mer. Men nej, mina herrar, det är icke så. Ty att principen antages nu, det är en sak af stor betydelse. Tyska riket har i lagen en öfningstid af 3 år, men tager icke i verkligheten ut mer än 2 år. I fall det framdeles skulle behövas, så är allting genom lagen förberedt för det tredje året, och detsamma kan sägas äfven här. Man slipper också då den förfärliga upprifning af sinnesstämmningen i landet, som debatterandet af ett fullständigt nytt härordningsförslag alltid skulle åstadkomma.

Ang. ny härordning m. m.
(Forts.)

Herr Zetterstrand anförde åtskilliga exempel, som böra vara lärorika för oss. Danmark ordnade sitt härväsen, sedan det väl förlorat Schleswig-Holstein. Tyskland ordnade sitt härväsen, sedan det legat förtrampadt under Napoleons fötter. Frankrike ordnade sitt härväsen, sedan det förlorat Elsass-Lothringen. Englands ministerchef har just i dessa dagar hållit ett tal, som herrarne kunna se refererat i ett telegram till dagens tidningar, om hvad England lärt af boerkriget. Om England hade egt dessa erfarenheter några år tillbaka i tiden, skulle det för sitt härväsen hafva vidtagit åtgärder, som kanske besparat det samma 150 millioner pund och 50, 60 ja 70 tusen människolif. En talare kallade herr Zetterstrands framställning »fraser i det blå». Men har det någonsin gifvits historiska verkligheter, så är det väl dessa. Skola vi lära något af dem, eller skola vi dröja, till dess man för oss finner en lämpligare riksgräns än den vi nu hafva, en flod som är djupare, bredare och rakare än den som nu utgör vår gräns? Mina herrar, låt oss icke skjuta upp, till dess att det aldrig mer kan *blifva tal* om någon rösträtt, och låt oss icke spara, till dess vi stå på ruinerna af det, som en gång var vårt fosterland, och gråta tårar, som aldrig skola kunna uppväcka dem, som till följd af vår försummelse förgäfves spilde sitt lif på slagfältet, än mindre kunna uppväcka medkänsla hos den herskare, hvilkens ok vi då skola bära! Låtom oss icke spara till dess, utan låtom oss nu offra hvad som offras bör och offras kan för att trygga vår sjelfständighet!

Jag var i Helsingland på besök i vintras, och derunder besökte jag en folkskola. Lärarinnan der talade om för mig, att under en lektion i historia eller geografi hade en pojke rest sig upp och utropat: »Ingen fiende skall taga Sverigel!» Hon blef alldeles förbuffad och frågade: »huru kan du veta det? Hvem ha vi som försvarar oss?» Jo, svarade han, »Mårten och jag». Mårten var hans yngre bror. Men reflektionerna göra sig sjelfva.

Herr Persson i Stallerhult. Herr talman. Här kan ingenting nytt sägas i denna fråga och det kan ej heller behövas, men då jag tillhör särskilda utskottet och äfven tillhör reservanternas inom detsamma, är det klart, att jag måste upptaga kammarens tid åtminstone några minuter för att försvara min ståndpunkt.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Jag har, såsom synes af betänkandet, underskrifvit den af herr Hans Andersson m. fl. afgifna reservationen, och jag skall därför bedja att få yrka bifall till densamma. Vår mening sammanfaller ju med den, som uttryckes i den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna reservationen, i det att vi samtliga vilja utsträcka de värnpligtiges öfningstid till 8 månader. Skilnaden mellan de två reservationerna är den, att herr Hjelmérus och hans båda medreservanter vilja antaga ett förslag redan nu, bygdt på 8 månaders öfningstid, under det att vi vilja, att Kongl. Maj:t skall utarbета ett nytt förslag, då öfningstidens längd enligt vår hemställan är så vidt skild från det ursprungliga förslaget Kongl. Maj:t framlagt.

Nu kan man kanske tycka, att den af herr Hjelmérus m. fl. afgifna reservationen har stora företräden framför vår. Ja, det är väl möjligt. Men oaktadt en reservant i går här försäkrade, att han efter en omsorgsfull pröfning kommit till det beslutet, att 8 månaders öfningstid är alldeles nog, och oaktadt herr Lindblad för sin del försäkrade, att han kommit till den åsigten, att 8 månaders öfningstid räcker, såsom vi också framhållit, så strider det mot det provisoriska beslut, som finnes protokollsferdt inom utskottet, der dessa tre reservanter yrkade på 10 månader. Jag vill se, om dessa herrar, för den händelse sammanjemkning kommer att föreläggas kammaren, kunna uppträda till förmån för 8 månaders öfningstid för de värnpligtige. Är det så, hade de icke — det vågar jag säga — noga öfverlagt sin sak, innan de afgäfvit sitt votum inom utskottet vid det åsyftade tillfället. Vidare har herr Hans Andersson antydt, att vi borde icke antaga lagen definitivt med så stor utsträckning som föreslagits, nemligen 8 månader, annat än i samband med att ett förslag till lösning af skattefrågan och krigslagsstiftningen förelägges Riksdagen. Det säges här, att det är sammankoppling af frågor; men så många svara, att sammankoppling är oundviklig, vare sig man i år antar utsträckning af värnpligten, eller icke. Vore det då icke bäst att genast lösa dessa frågor? Nu har emellertid herr Ivar Månsson här sagt, att de direkta skatterna enligt den af finansministern upppjorda planen skulle uppgå till 10 $\frac{1}{2}$ millioner kronor. 10 $\frac{1}{2}$ millioner kronor kunna vid första påseendet vara en ofantligt stor börda som de skattepligtige åtaga sig att utgöra genom direkt beskattning. Jag ber dock att få upplysa om, att dessa 10 $\frac{1}{2}$ millioner kronor lagts icke allenast på de skattepligtiga jordbruksfastigheterna utan äfven på annan fastighet och på inkomst af kapital och arbete. Jag ber att få belysa detta med några siffror. Om man utgår från bevillningen år 1883, då det stora härordnings- och skatteförslaget förelåg, så utgjorde bevillningen af jordbruksfastighet 657,000 kronor. Om man fördubblar detta, hvilket man måste göra då bevillningen utgår med 6 i stället för 3 öre per 100 kronor taxeringsvärde, gör det 1,314,000 kronor. Nu har jordbruksfastigheten år 1900 taxerats till 1,412,000 kronor, d. v. s. bevillningen af jordbruksfastighet har stigit med omkring 100,000 kronor och det är väl ej något att tala om. Går man till annan fastighet, så har bevillningen från 1883, då den var 512,000 kronor, ökats till 1,074,000

kronor; och för inkomst har bevillningen under samma tid ökats från 2,617,000 kr. till 5,286,000 kr. Då vill jag fråga, är det på jordbruksfastighet man lägger stora skatter? Ökningen af bevillning har tillkommit genom ökad annan fastighet och ökad inkomst.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Jag ber att få anföra andra siffror. i det jag tar exempel, som ligga mig litet närmare. Enligt statistiken af år 1883 för Skaraborgs län var skattebeloppet till staten per 1,000 kronors fastighetsvärde 8,44 kronor. Nu fins det en skatt på fast egendom af 60 öre på 1,000 kronor och enligt detta förslag skulle man få 1 krona 50 öre per 1,000 kronor taxeringsvärde. När man har sådana siffror att räkna med, kan man då säga, att man ökar den direkta beskattningen med stora steg? Hvar skola då medlen tagas ifrån? Jo, på den indirekta beskattningens väg. Utskottet har antydt, att man skulle få icke mindre än 6 millioner kronor af maltskatten och 3 1/2 millioner af förhöjd bränvinstillverkningsskatt. Anse herrarne, att detta är sättet att öka inkomsterna för lösandet af försvarsfrågan? Jag anser det icke.

Vi hafva antydt en annan sak, nemligen krigslagstiftningen, som jag ej heller kan vara med på att man förbigår. Äfven den är nemligen, enligt min tanke, oskiljaktig från värnpliktsfrågan. Det säges, att vi hafva krigslagarne och att man får efterleva dem, till dess de blifva förändrade. Men vore det då icke bättre att få dessa förändringar, som här eftersträfvats, genomförda, såvida man menar allvar. Jag kan icke se annat än att det vore af behovet påkalladt, när man tänker på uttryck, som förekomma i den kongl. propositionen. Det är möjligt, att jag icke fattat innehållet rätt, men när der talas om *soldatmaterial*, när man vidare säger, att de under långa öfningar skola danas till *smidiga verktyg* i befälets hand, kan man verkligen hysa tvifvel att de skola bli behandlade så väl, som önskligt är. Derför är det bäst, att vår lagstiftning ändras, så att vi få papper på, att de värnpliktiga skola behandlas såsom goda medborgare.

Mycket mer vore att tillägga, men jag förstår, att det icke går an att upptaga kammarens tid längre. Jag nödgas likväl bemöta ett par talare. Herr Ivar Månsson har klandrat vår reservation mycket. Jag vill visst icke påstå, att der icke kunna finnas saker att klandra, men han klandrar både hvad som står der och icke står der. Han nämner att vi önska så kallad sommarförläggning; men det fins icke ett ord nämndt derom. Det är Kongl. Maj:t, som föreslår sommarförläggning under öfvergångsåren. Den utvägen står öppen för hvarje motionär att, om Kongl. Maj:t kommer att — ifall H. Anderssons skrifvelseförslag bifalles — föreslå Riksdagen öfningarnes förläggande under sommaren, då likaväl som nu väcka motion om att icke använda sommaren till vapenöfningar. Nu hafva reservanterna fått ett sådant medgifvande föreslaget i lagen, att under sommaren, 10 juli—10 sept., icke några värnpliktsöfningar få företagas, detta på grund af väckt motion.

Vidare frågar herr Ivar Månsson, hvad skola vi göra med ynglingarne under vintermånaderna? »De ha' ju då ingenstans att vara», derfor vore det väl bäst att de då genomginge sin rekryt-

Ang. ny här- skola i kasernerna. Allt tyder som sagdt på, att det är meningen
ordning m. m. att förlänga öfningstiden till 10 månader, som det troligen också
(Forts.) kommer att bli, men det kan jag ej vara med om.

Den ärade professorn på upsalabänken antydde, att bara man är lugn och belåten, så komma reformer som mogen frukt, syftande nemligen på rösträttsfrågan. Hur han läst sin historia vet icke jag. Om man vädjar till den senare tidens historia och tänker på, hur det gått t. ex. år 1865 — 66, så frågar jag: kom representationsförändringen till stånd derigenom, att bönderna i landet voro lugna och belåtna? Nej, den kom genom rop på förändringar landet rundt. Det är på så sätt frågorna bringas fram till lösning. Kom sedan grundskatteafskrifningen derigenom, att belåtenhet rädde? Nej, man påvisade att orättvisor funnos, och till sist måste motståndarne gifva vika. På detta sätt fick man reformer genomförda. Det är alldeles klart, att man icke genom lugn och belåtenhet får reformer genomförda, ty lugn och belåtenhet antyda ju att allting är bra. För att taga ett exempel från denna Riksdag, tro herrarne, att dyrtidstillägget skulle hafva gifvits, derest icke tjänstemännen sjelfva begärt sådant? Hur man ser frågan, är det icke möjligt annat än att framhålla såväl det ena som det andra. De herrar, som nu ifrå för att förslaget skall blifva antaget redan vid denna riksdag, lära väl få sin vilja fram, derpå tviflar jag icke. Är det så att landet kommer att få välsignelse af ett antagande af 8 eller 10 månaders öfningstid för de värnpligtige, i det outhärdliga skicket för denna öfningstid, som frågan kan få på grund af reservationen, då är det klart, att jag och äfven mina valmän skola få åtnjuta dessa förmåner. Jag anser mig emellertid af förut anförda skäl icke kunna med min röst bidraga dertill.

Herr David Bergström: Det kunde vara frestande att till skärskådande upptaga några af uttalandena från talaren på geflebänken, alltifrån liknelsen mellan uppskofsyrkandet och ormens röst i paradiset och ända till herr Waldenströms uppmaning: »lägg bort hvar fjerde sup och hvar femte cigarr, och vi hafva de 23 millionerna». Men, mine herrar, ormens röst i paradiset var icke för uppskof. Och väl får jag erkänna, såsom så många andra, att jag anser finansministerns militära finansplan byggd på bra lös grund, men sannerligen jag vill byta mig till herr Waldenström såsom finansminister.

Herr Waldenström meddelade här några siffror från en intressant statistik, sammanställd af en läkare rörande alkoholmissbruket i Stockholm, inom vår garnison och utanför densamma. Herr Waldenström kom, liksom denne läkare, till det märkliga resultatet, att medan inom Stockholms garnison år 1898 det var en siffra af 19 på 10,000, som voro behäftade med kronisk alkoholism, så var siffran för Stockholms hela manliga befolkning 56 på 10,000. Ja, man kan ju begagna statistik på många sätt och resonnera öfver statistik på många sätt, men jag tror, att herr Waldenström liksom denne läkare har glömt att beakta, att först och främst kommer icke denna kroniska alkoholism omedelbart efter det man börjat

med supandet och att sålunda då dessa unge män icke stå kvar i garnisonen så länge, så är det i regel först sedan de kommit ut från garnisonen, som de träffas af alkoholism och då höja siffran för Stockholms manliga befolkning.

*Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)*

Om ett rykte, som i början af denna riksdag visste att för-
måla, att herr Waldenström också var bland dem, som ansågo, att
man väl kunde ha skäl att tänka två gånger på denna sak och
göra ett uppskof i denna viktiga fråga — om, mina herrar, det
ryktet talat sant, är jag fullkomligt viss om att herr Waldenström
skulle för oss hafva målat en lika liffull tafla, hvilken hade gått
ut på uppskof, som den han nu målat, gående ut på omedelbart
afgörande. Om herr Waldenström gäller nemligen i sanning till
fullo den satsen vid alla hans anföranden, att så jag målar, ty så
det roar mig att måla. Nu nog om det.

En ärad talare med många, kanske allt för många, känslö-
strängar på sitt instrument påmint oss i början af denna stora
debatt om landtvärnets olycksöde under 1808—1809 års krig och om
huru Finland lösryktes ur moderlandets armar. Han framhöll
detta för oss såsom en maning att tänka på vårt ansvar, såsom en
maning att handla, innan det blir för sent. Jag vet nu icke hvilka
historiska och krigshistoriska skildringar den ärade talaren läst
från 1808—1809 års krig, eller hur han läst dem. Visst är, att våra
barn i alla statens skolor få lära, att det icke fans någon skuld
hos representationen för hvad som då skedde, utan att landtvärnet
gick under därför, att det var illa anfördt och illa utrustadt, det
vill säga i följd af dålig krigsledning, och att Finland gick för-
loradt genom en konungs oförnuft och en af denne konung utsedd
öfverbefälhafvares oduglighet och oskicklighet. Om denne talare
skulle hemta någon lärdom från händelserna 1808—1809, borde det
väl vara den, att det tillhör oss att se till att vi göra allt hvad
göras kan för att tillförsäkra oss, att den högsta militära ledningen i
detta land måtte ligga i de bästa händer och att det material, som
skall tagas till de viktigaste befälsposterna, tages ur en fond af
den militära eliten i vårt land.

Herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet har
i sina framställningar till årets Riksdag på flere ställen framhållit,
att icke allt är väl bestådt med afseende på den fortsatta officers-
utbildningen i vårt land, och han har för oss omförmålt, att han
anmodat chefen för generalstaben att inkomma med förslag till
planläggning och anordnande af praktiska prof för de kapteners, som
vilja göra anspråk på befördran till regementsofficersplatser. Denna
fråga, den befinner sig sålunda under utredning, mina herrar.
Såsom herrarne torde erinra sig, ingick chefen för landtförvars-
departementet till generalstaben med en skrifvelse om härordnings-
förslagets utarbetande den 6 juli 1900. Två månader derefter, den
7 september, kunde generalstaben meddela, att arbetet på detta
vidtomfattande förslag hade så långt fortskridit, att förslaget till
sitt hufvudsakliga innehåll redan var affattadt, och ytterligare två
månader derefter kunde detta förslag efter vederbörande militärens
granskning föreligga fullt färdigt från generalstaben. I dag är det

Ang. ny här-
ordning m. m.

(Forts.)

4 1/2 månad, sedan chefen för landtförsvarsdepartementet anmodade generalstaben att utarbета förslaget i fråga om planläggning och anordning af de praktiska profven för kaptener, som vilja göra anspråk på befordran till regementsofficer, men jag har ännu icke — oaktadt jag sökt derom inhemta kännedom — kunnat erfaras, att detta förslag är färdigt. Det ser ut, som om denna utredning hör till det slag af utredningar, om hvilka hans excellens statsministern talade i sitt anförande i Andra Kammaren, och som tyckes kräfva mycket längre, betydligt längre tid än utredningarne i härordningsfrågan.

Det förefaller mig, som om vi i detta sammanhang skulle hafva skäl att tänka på vår pligt och vårt ansvar att söka tillförsäkra oss, att, hvilket härordningsförslag vi än må få, detta må blifva så effektivt som möjligt.

En af mig högt ärad talarare på samma bänk, som jag tillhör, bragte i går afton på tal en fråga, som är af den allra största vikt, frågan om skjutöfningarnes anordnande vid armén, i hvilket afseende han hade åtskilligt att anmärka. Jag har också, herr talman, haft anledning att taga någon kännedom om denna sak. Jag skall icke inlåta mig på, hvad de personer, som mest intressera sig för denna sak, hafva att säga om åtskilliga regementschefer förhållande till densamma. Det är just icke loford, det kan jag säga, och det kanske också herr statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet vet. Det är icke samma höga loford, som herr statsrådet för en stund sedan lemnade arméns officerare. Jag skall emellertid icke nu inlåta mig härpå. Men då herr statsrådet också sade, att arméns högsta befäl och myndigheter söka på alla områden göra allt, hvad göras kan, så tillåter jag mig betvifla, att på detta område så är fallet. Tre arméfördelningschefer hafva i sina i fjol afgifna inspektionsrapporter fäst uppmärksamheten vid svårigheten, för att icke säga omöjligheten, att lämpligt anordna fältskjutningar i större förband, denna den viktigaste delen af de militära öfningarna. Herr statsrådet fäste också i sitt första anförande här i kammaren uppmärksamheten vid, att man på senare tiden funnit, att fältskjutningar äro af den största betydelse för arméns utbildning.

Dessa arméfördelningschefer hafva förordat och framhållit önskvärdheten af större gemensamma skjutfält, särskildt ordnade för infanteriets skjutöfningar i större förband, men afsedda äfven för öfriga vapen- och truppslag. De hafva fäst Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på denna fråga i stort, varmt förordande, att den må göras till föremål för nödig utredning. Jag har därför på denna viktiga punkt sökt vinna kännedom om, hvad krigsstyrelsen och herr statsrådet och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet åtgjort. De hafva emellertid i detta fall icke åtgjort så mycket som så. Och dock är denna fråga icke alldeles ny, ty redan för fem år sedan fäste en af arméfördelningscheferna uppmärksamheten vid densamma och föreslog anskaffande af arméfördelningssamlingsplatser, dit arméfördelningens samtliga trupper under en del af tiden för repetitionsöfningarna kunde sammandragas för att utföra

fältskjutningar och stridsöfningar i större förband. Jag kan icke, såsom icke varande fackman, säga, om dessa chefer hafva rätt i sin framställning och uppfattning, men så mycket förstår jag, att de hafva fullt fog, då de af krigsstyrelsen och chefen för kongl. landtförsvarsdepartementet begära, att denna fråga så snart som möjligt göres till föremål för utredning. En af dessa tre fördelningsschefer säger i sin skrifvelse för i år: »hvertill tjenar väl en ökad öfningstid, om man icke är i tillfälle att använda den samma så, att målet för den militära utbildningen vinnes, nemligen nöjaktig färdighet i fältmessig skjutning, utförd af infanteri och artilleri i förening under vexlande taktiska lägen». Ja, hvartill skall väl, om icke så sker, en utsträckning af öfningstiden tjena?

Ang. ny härordning m. m.
(Forts.)

Jag har här velat fästa uppmärksamheten på en af de viktiga, om jag så får säga, militära garantier, som vi böra veta att förskaffa oss, då vi skola ombilda vårt försvar. Om vi här i denna kammare äro färdiga att uppgifva krafvet, det omedelbara krafvet på de civila garantierna, om vi äro färdiga att uppgifva de omedelbara reformkrafven på skattelagstiftningens område, om vi äro färdiga att uppgifva krafven med afseende på de medborgerliga rättigheterna, så borde vi väl dock veta att hålla på hvad jag här kallat de militära garantierna.

En ärad talare — han sitter nu alldeles framför mig — som sjelf är general och har säte och stämma i denna kammare, har för ett par dagar sedan sagt till oss, att i denna fråga är betänksamhet ett fel. Ja, jag tror nog, att den svenska Riksdagen vid åtskilliga tillfällen skall kunna komma i kritiska lägen, men jag vågar påstå, att hur kritiska dessa lägen än må blifva, så skall det alltid tillhöra oss att fatta våra beslut med kall och lugn betänksamhet. Man har talat om, hvad våra fäder gjorde för 100 år sedan. De voro då i ett verkligt kritiskt läge, men ingen inom denna kammare må tro, att de räddade fäderneslandet genom att besluta utan vidare. De tänkte och handlade.

Jag vet nog, att man här i denna kammare för närvarande räknar röster på fingrarna för att beräkna, hur det kan gå. Jag vill emellertid för min del in i det sista tro, att denna kammare icke skall fatta sitt beslut på grund af någon som helst känslöstämning, utan på den enda rätta grunden, på betänksamhetens grund, och det är med tanke härfpå, som jag kommer att gifva min röst, icke för Kongl. Maj:ts förslag och icke heller för det lappverk, som enligt min mening föreligger i de tre reservanternas förslag.

Jag skall endast be att få tillägga några ord. Jag skall be att få göra en fråga.

Det är onekligen märkligt, att i en så viktig debatt som denna, och efter en förklaring, afgifven i statsrådets namn af hans excellens herr statsministern, skall denna förklaring timme efter timme behöfva kommenteras af än den ene än den andre talaren, utan att hans excellens träder upp och förklarar rent ut hvad meningen är. Är det hans excellens herr statsministerns och statsrådets me-

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

ning, att regeringen kan tillstyrka Kongl. Maj:t att, i händelse det blir ett sådant beslut, gå med på 8 månaders öfning för infanteriet, eller är det hans excellens och statsrådets mening att tillstyrka Kongl. Maj:t att gå med på tio månader för infanteriet, eller är det statsrådets mening att fasthålla vid den ursprungliga ståndpunkten, de 365 dagarna? Detta är den viktiga fråga, Andra Kamraren har rätt att få besvarad.

Hans excellens herr statsministern friherre von Otter; Herr grefve och talman, mine herrar! Öfverläggningen angående denna viktiga punkt i det föreliggande betänkandet har nu fortgått så länge, och så många talare hafva uppträdt, att jag antar, att man skall kunna anse, att alla de skäl, som finnas att anföra mot det föreliggande förslaget, skola hafva framdragits. Jag anhåller därför att till en början få upptaga till granskning de hufvudsakligaste af de anförda motskälerna.

Ett skäl, som, om det vore fullt berättigadt, ovilkorligen, enligt mitt förmenande, skulle utöfva den verkan, som dermed afsetts, är, att kammaren icke skulle hafva blifvit vald på en plattform af *ny* härordning, byggd på värnpligtens grund. Jag vet icke, om detta skäl är berättigadt, men för min del tror jag, att redan för 30 år sedan uppskrefs på valprogrammen öfver hela vårt land, att tills försvarsfrågan är löst, måste hvarje nytt val af denna kammar afse eller kunna afse, att kammaren skall få under ompröfning ett förslag angående en härorganisation, hvilande på den allmänna värnpligtens grund. Detta inskrefs på valprogrammen redan 1867, då Riksdagen skref till Kongl. Maj:t, »att svenska folket djupt inser och lifligt känner nödvändigheten af att för sitt försvar göra alla de uppoffringar, som utan nationalvälmågans hämmande kunna åstadkommas», och Riksdagen tillade: »Nationen kan aldrig med tillräcklig säkerhet och erforderligt lugn hängifva sig åt sin fredliga utveckling, förrän frågan om betryggandet af dess yttre sjelfständighet på ett tillfredsställande sätt blifvit löst». Sedan dessa ord skrefvos, hafva mångfaldiga försök blifvit gjorda att förbättra vårt härväsende och två att få en ny härordning till stånd. 1875 afgafs sålunda det stora förslaget till en värnpligtsorganisation, och här har med skäl af en talare anförts, att detta förslag otvifvelaktigt var det bästa, som ännu blifvit framlagdt. Jag delar denna uppfattning med honom, men det förslaget hvilade på två grundsatser, som jag, i olikhet med honom, tror, att Riksdagen icke skulle antaga. Den ena var lottning och den andra var olika utbildningstid för de olika vapenslagen. Han sade, att nu finnes icke någon människa, som skulle sätta sig emot lottning. Jag föreställer mig, att om så vore fallet, skulle många motioner väckts inom Riksdagen, att härordningsförslaget förändrats i den riktningen, då ju derigenom kostnaderna skulle kunnat högst väsentligt nedbringas.

Sedermera kom 1891 års förslag till ny härorganisation, som dock aldrig ledde till någon framställning till Riksdagen och det af skäl, som uttalades från tronen vid öppnandet af 1892 års ur-

tima riksdag med följande ord: »Ett enbart värnpligtssystem — allvarligt genomfördt, och om något annat bör icke någonsin blifva fråga — synes nu icke hafva utsigt att vinna bifall. Uppskof till en obestämd framtid medför ett tungt ansvar». Man ansåg sålunda 1892, att det då icke var rådligt att för Riksdagen framlägga ett förslag till ny härorganisation, grundadt på allmänna värnpligten, och därför kom man på tanken att söka lappa på det gamla, men dermed var icke sagdt, att icke frågan om en härorganisation, hvilande på den allmänna värnpligten, när som helst skulle kunna komma fram igen. Hvad är då skälet, att frågan nu kommit fram? Jo, dels den oro, som råder inom politiken, dels att man anser — och det med rätta, enligt min mening — att nationalvälmågan stigit så betydligt, att svenska folket utan större svårighet bör kunna bära de dryga kostnader, som ett sådant förslag medför.

*Ang. ny här-
ordning m. m.*
(Forts.)

Det andra af de anförda motskälerna är kostnaderna. Ja, jag har ju redan anført, hvad 1867 års Riksdag sade i den vägen, att så långt vi förmå, äro vi färdiga till uppoffringar för erhållande af ett betryggande försvar. Den utredning, som finansministern lemnat angående Sveriges ekonomiska förhållanden, angifver på ett ställe den ökning i värde, som nationalegendomen undergått under åren 1885—1898. Den visar en ökning från i rundt tal $6\frac{1}{2}$ milliarder till i rundt tal 9 milliarder eller med andra ord en ökning af $2\frac{1}{2}$ milliarder. Kan man nu verkligen påstå, att det på något sätt är en öfverdrift, om man tror, att af denna ökning i nationalvälmåga 1 procent skulle kunna offras för att trygga vårt försvar. En procent på denna ökning af nationalförmögenheten utgör ju i rundt tal 25 millioner kronor; följaktligen denna enda procent skulle ju vara tillräcklig att bestrida hela kostnaden, och det tillkommer Riksdagen att efter af Kongl. Maj:t framställt förslag tillse, att det är härifrån som den drygaste andelen af de ökade bördorna bör tagas. Jag vill framhålla, att de hufvudsakligaste poster, hvarigenom denna ökning af nationalförmögenheten egt rum, äro: på annan fastighet än jordbruksfastighet omkring 900 millioner kronor och på lager, maskiner och personlig lösegendom ungefär 1 milliard samt vidare på kommunikationsmedel 300 millioner kronor. Dessa tillsammans utgöra ju i det allra närmaste de $2\frac{1}{2}$ milliarder, hvarmed nationalförmögenheten ökats.

Genom det sätt att uttaga ökade skatter, som blifvit såväl i finansministerns uttalande till statsrådsprotokollet som inom Riksdagen antydt, skulle just dessa hufvudsakligen drabbas, d. v. s. den direkta beskattningen skulle till hufvudsaklig del lemna de erforderliga medlen.

Jag öfvergår nu till de skäl, som anförts för uppskof och som i de allra flesta yttranden återopats. Det första af dessa är en reformering af beskattningen. Riksdagen har ju redan i princip godkänt sjelfdeklaration, och Första Kammaren har i princip godkänt en extra beskattning vid sidan af den vanliga bevillningen för anskaffande af erforderliga medel. Att vi skulle vänta med försvarsfrågans lösning till dess att ett slutligt, verkligt godt sy-

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

stem för beskattning skulle kunna åstadkommas, det vore ju nästan för mycket begärdt, då man tänker på denna frågas omätliga vidd. Det kan ju visserligen förefinnas någon utsigt, att frågan om den kommunala beskattningen kan föreläggas Riksdagen nästa år eller året därpå, men någon säkerhet finnes icke därför. Utredningen har ännu icke fortskridit så långt, att man med bestämdhet kan förutse, när denna fråga kan framläggas, men ett förslag i den af mig nyss angifna riktning, som äfven antydes i särskilda utskottets betänkande, afseende en särskild bevilning vid sidan af den vanliga, kan man hysa förhoppning att kunna utarbета till nästa Riksdag.

Hvad reformen af krigslagstiftningen beträffar, så kunna vi väl alla vara ense om att denna fråga har en så stor omfattning och tager så mycken tid, innan den först har behandlats af komittén och sedermera erhållit det bedömande, som erfordras af de olika domstolarne, att det icke rimligen borde ifrågasättas att till dess dröja med försvarsfrågans lösning. Hvad slutligen angår rösträttsreformen, så är i det uttalande, som jag i denna kammare hade vid öfverläggningens första början, redan framhållet hvad som egentligen derom kan sägas. En talare i går yttrade, att han gerna skulle hafva sett, att det i samma mitt uttalande äfven funnits ett uttryck af en smula god vilja att åstadkomma reformen. För egen del ber jag att i anledning häraf få säga — och jag tror, att icke någon af mina kolleger här bredvid mig skall göra något inlägg häremot — att, om jag hade trott, att någon vigt hade lagts dervid att ett sådant ord hade inflytt, vi visserligen icke skulle hafva underlåtit att uttala detta ord. Bland skälen för ett uppskof har uti en af de afgifna reservationerna anförts, att ett förslag till ny härordning borde åtföljas af en fullständig utredning, som skulle föreläggas Riksdagen, angående de åtgärder, som må anses ändamålsenliga för ordnande af vårt sjöförsvar på ett tillfredsställande sätt, särskildt med hänsyn till nödvändigheten af samverkan mellan armén och flottan till åstadkommande af ett fullt betryggande försvar. Jag vill erinra kammaren derom, att år 1892 uppgjordes ett sådant förslag, d. v. s. med afseende å materielen för flottan, hvilket sedermera lagts till grund för alla till Riksdagen gjorda framställningar. Riksdagen har uttalat sin tillfredsställelse häröfver, och att något annat förslag i detta hänseende under den närmaste tiden skulle behöfva framläggas, det har jag för min del icke trott. Hvad åter beträffar, att det för Riksdagen skulle framläggas något, som visade huru man tänkt sig en samverkan mellan hären och flottan, det hoppas jag, att denna kammare aldrig må begära, ty en sådan utredning innehåller ju sådana saker, som man icke bör yppa, på det att icke främmande magter må kunna tillgodogöra sig våra planer.

Det är med glädje, som jag kan konstatera, att under denna långa debatt, såvidt jag kunnat förnimma, icke en enda röst höjts för yrkande om afslag å Kongl. Majt:s förslag. Det skulle varit mig likaledes en synnerlig tillfredsställelse, om jag kunde säga,

att icke heller något yrkande här i denna kammare framstälts om uppskof.

Ett bifall till det af herr Hjelmérus m. fl. framlagda förslag innebär naturligen icke enligt statsrådets uppfattning någon fullständig lösning af härordningsfrågan, men ett bifall till denna reservation skulle likväl innebära ett vittnesbörd om att svenska folkets i denna kammare församlade ombud inse och uppfatta nödvändigheten af att något göres och att detta göres snart. Vi äro, mine herrar, icke herrar öfver framtiden, vi måste därför begagna den dag som är. Att handla, men icke att skrifva, det bör vara vår lösen.

Det har i dag under öfverläggningen framstälts till mig en bestämd vädjan, att jag måtte förklara de ord, som förekommo i det af mig vid debattens början framförda uttalande i denna fråga i hvad det angick just sjelfva denna kärnpunkt. Jag yttrade då på statsrådets vägnar, att statsrådet skulle åtaga sig ett mycket tungt ansvar inför svenska folket, om det tillstyrkte Kongl. Maj:t att antaga en härorganisation på värnpligtens grund med en kortare utbildningstid för de värnpligtiga än 365 dagar. Denna konstruktion af meningen var gjord under den nödvändiga förnimnelsen, att inom Riksdagen det skulle kunna framställas förslag, som, ehuru ej medgifvande 365 dagars utbildningstid, likväl skulle kunna vara af den beskaffenhet, att statsrådet åtog sig ett lika drygt ansvar inför svenska folket, om det icke tillstyrkte Kongl. Maj:t att antaga detsamma.

Hvad som kan blifva följden af ett bifall till herr Hjelméri förslag, det vet jag icke, men om det skulle deraf kunna föranledas något positivt Riksdagens beslut, så måste statsrådet förbehålla sig rätt att grundligt pröfva, huruvida detta förslag är af beskaffenhet att kunna tillstyrkas Kongl. Maj:t till antagande eller icke, såsom någon fullständig lösning af härordningsfrågan.

Herr Brodin: Jag anhåller att få uttala den åsigt, att jag är öfvertygad om att svenska folket både vill och kan försvara sin sjelfständighet, och då jag hyser denna uppfattning, är det naturligt, att jag anser, att vårt försvar bör stärkas så effektivt, som våra ekonomiska tillgångar det medgifva. Jag kan vid detta tillfälle icke underlåta att framhålla nödvändigheten af att vår flotta utvecklas icke endast efter det program, som finnes, utan äfven genom anskaffande af mindre fartyg med starkt artilleri till försvar för våra hamnar och kuster. Det är ju tydligt, att en stark flotta icke endast hindrar en främmande fiende från landstigning, utan äfven leder derhän att denne fiende måste betänka sig, innan han anfaller oss från landsidan, då ju hans förbindelser kunna blifva störda.

Hvad nu det föreliggande förslaget angår, så hafva åtskilliga anmärkningar framstälts mot detsamma, bland andra, att militarism skulle inträda genom de värnpligtiges förläggande till kaserner. Jag undrar emellertid, om icke detta är öfverdrifvet. Då befålet är fäder eller bröder till de beväringsskyldige, är det väl antagligt,

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Ang. ny här- att dessas behandling skulle blifva bättre än hittills, åtminstone
ordning m. m. icke sämre.

(Forts.)

Vidare har det ansetts, att kasernlivet skulle vara så skadligt. Är det icke i stället utsigt till att detta samlif mellan beväring- ynglingar af alla klasser skall hafva en välgörande, utjemnande inverkan? Och om vi tänka på den gymnastik och exercis, som dessa ynglingar skulle underkastas vid den ålder, då deras kropp är stadd i utveckling, skall den icke vara välgörande för deras kroppsliga utveckling, och kan man icke anse, att de skola hafva nytta deraf i framtiden?

Det är äfven en annan sak, som jag anser af största vigt, nemligen att under den tid, som de skulle fullgöra sin värnpligt, skulle de naturligtvis utom militäriska ämnen få undervisning i räkning och skrifning och möjligen annat, som kunde höja deras förmåga att tänka, och hvaraf de sedermera, när de fullgjort sin värnpligt och komma ut i det dagliga lifvet, skulle hafva nytta, då de genom ett mera intelligent arbete skulle kunna taga igen den förlorade tiden. Och jag tror det icke är så farligt med de många bortkastade dagsverkena, som en talare sade. Ty man vet väl, att en karl, som tänker sig för, gör sitt arbete, äfven det hårda arbetet, bättre än en karl, som icke tänker sig för. Och jag är öfvertygad om att den utbildning, som beväringarne skulle få under sin beväringstid, skulle mycket utveckla deras arbetsförmåga. Vi se t. ex. på Tyskland. Huru ofantligt har icke detta land gått framåt! Vi förväna oss öfver dess utveckling i handel och industri. Men jag är öfvertygad om att den uppfostran, tyska folket får genom sin värnpligtstjenstgöring, är en hufvudsak till denna framgång. Och jag hoppas och tror, att vi här i Sverige skulle på samma sätt få nytta af vår ungdom genom att den erhåller kunskap under den tid, som den fullgör sin värnpligt.

Det har här vidare påpekats, att den föreliggande frågan icke borde afgöras, förrän den militära lagstiftningen blifvit omarbetad. Men den är nu föremål för omarbetning; och kan det vara lämpligt att vänta så länge? På samma sätt förhåller det sig med skattelagstiftningen. Vi veta ju, huru lång tid en sådan sammankoppling förut tagit. Senast var det sammankopplingen mellan försvarsfrågan och grundskatteafskrifningen, som tog en tid af 20 år. Och då värnpligtsorganisationen sjelf skulle taga en tid af 27 år för att nå sin fulla utveckling, så skulle det dröja bortåt 50 år, innan vi kunde ha vårt försvarssystem i ordning. Kan det vara lämpligt att så skjuta undan saken till framtiden.

Hvad rösträtten beträffar, har jag sedan länge haft den uppfattningen, att svenska folket är så uppfostradt, att det lika väl som något annat kan kräfva utsträckning af rösträtten. Men jag vill icke därför uppskjuta den nu föreliggande försvarsfrågan. Jag tror tvärtom, att om försvarsfrågan kunde ordnas nu, så skulle rösträttsfrågan komma efter som en mogen frukt. Ty den, som har fullgjort sin värnpligt efter de nya bestämmelserna, den bör också hafva rösträtt.

Jag har visserligen erhållit ett telegram från ett möte i Gefle af samma innehåll som det herr Branting uppläste i går. Men jag kan icke biträda den åsigt, som deri uttalas; utan då jag anser, att vi icke kunna räkna på att få behålla den fred, som vi haft nu snart i 100 år, menar jag, att något bör göras så snart som möjligt. Och då jag, såsom frågan nu ligger, anser detta vara möjligt endast genom att biträda herr Hjelmérus' m. fl. reservation, skall jag äfven be, herr talman, att få yrka bifall till densamma; och jag kommer att rösta i öfverensstämmelse dermed.

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Herr vice talmannen Swartling: Herr talman, mine herrar! Jag skall noga vakta mig för att vid denna sena timme hålla något långt anförande; men jag anser det nödvändigt att få säga några ord.

Det är egendomligt, och icke så litet egendomligt, att få höra dem, som förklara sig vara *varmt öfvertygade* om nödvändigheten af en *snar* och genomgripande förbättring af vårt försvarsväsen, på samma gång säga, att de önska uppskof med frågans afgörande. Det är egendomligt detta; men man får förklaringen, — som också lemnas ganska öppet, hvilket ju är erkännansvärdt, — deri att de sätta en annan fråga, nemligen rösträttsfrågan, framför försvarsfrågan och således tillmäta den förra ett större värde än den senare.

I samband härmed kan jag icke underlåta att be att få för kammaren uppläsa en resolution, som kommit mig likasom min kamrat på norrköpingsbanken till handa. Den lyder så:

»Norrköpings invånare, samlade till ett antal af 5,000 personer, uttala, med stöd af regeringens försäkran, »att vi stå i godt förhållande till främmande magter», det på förhand som ett förräderi mot nationens lifsintressen, om denna Riksdag skulle helt eller ens delvis godkänna regeringens härordningsförslag.

Riksdagens klara pligt mot egna valmän, såväl som mot hela folket, är fastmer att, med afslag på detta, kräfva ett *nytt* och *bättre* förslag, som står i samklang med *folkets* uttalade önskningsar och dess ekonomiska bärkraft.

Vi fordra sålunda försvarsfrågans lösning *med* folkets, *icke mot* dess uttryckta vilja; och vi fordra framför allt, att de, som i fred och krig ytterst skola bära landet uppe, också nu ändtligen må aktas värdiga att upptagas som fullmyndige medborgare i samhället.

Norrköping den 12 maj 1901.

C. A. Svenson.
(Mötets ordförande).

H. E. Wester.
(Mötets sekreterare).

Jag skulle icke hafva besvärat kammaren med att åhöra uppläsningen af denna resolution, om icke i går herr Branting hade uppläst ett telegram eller en resolution från Gefle, hvaraf framgick, att de båda resolutionerna tycktes nära nog ord för ord öfverensstämma med hvarandra. Deraf framgår enligt min tanke klart och tydligt, att dessa aktstycken, stöpta som de synas vara i samma form, hafva utgått från samma håll, och att det sålunda är på

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

order, på kommando, som dessa mötesbeslut hafva fattats. Det är icke svårt att åstadkomma opinioner vid möten af dylik art. Man arrangerar mötet; och har man tur att få vackert väder och det är en härlig majdag, som vi nu egt många, så lyckas anordningarna förträffligt. En hel del folk, som aldrig tänkt gå ut för mötets skull, följer med, därför att dit man ser några gå, dit följa flere, om icke af annat så af nyfikenhet. *Hvem* som räknar dem och *huru* man kan räkna dem, vet jag icke; men man får alltid bestämda, runda siffror, och icke allt för små. Der uppträder nu en eller flere talare. De, som stå närmast talarstolen, kunna höra hvad talaren säger. Men långt derifrån går icke ljudet; och de flesta kunna således uppfatta så godt som ingenting. Emellertid höra de, då talaren slutar och förslag till resolution framställs. Det ropas »bravo» och »ja» o. s. v., och detta liksom smittar. De känna sig benägna att gifva luft åt sina lungor, instämna därför i de allmänna ropen och tycka, att det är roligt; och sedermera »konstateras» det, att så och så många tusen hafva deltagit i resolutionens antagande.

Jag får säga, att jag kan icke tillmäta dylika opinioner mycket afseende, och jag vill erkänna, att jag öfver hufvud taget icke tillmäter uttalanden af möten, äfven om de äro arrangerade på något lugnare sätt, stort värde, *de må komma från hvilken sida som helst*. De som deltaga i det beslut, som der föreslås, känna sig icke bundna af något ansvar. De känna sig möjligen hänförda af sin känslöstämning för ögonblicket. Men denna har icke uppstått efter någon noggran och omsorgsfull pröfning. Helt olika är det med oss, som måste känna och helt visst också djupt känna ansvaret af att deltaga i för vårt land viktiga frågors afgörande. Det vore godt för oss, om man skulle kunna stödja sig på och finna skäl att tillmäta dylika resolutioner större värde än de hafva. Men vi sakna dock icke tillfälle att få kännedom om våra valmäns tänkesätt på annat och enligt min åsigt säkrare sätt. Och jag vågar säga, att den riksdagsman, som har så liten kännning af sina valmän och intill dem stående, att han icke vet i hvilken riktning tänkesätten gå i viktigare allmänna frågor, den har icke mycken förmåga att kunna se sig på rätt sätt om eller på lämpligt sätt höra sig om.

Jag skulle, det vågar jag säga, mycket misstaga mig, om jag skulle följa de fordringar, de skarpt uttalade fordringar, som i denna resolution framställs. Ty jag vet, att de icke öfverensstämma med arbetarnes tänkesätt i allmänhet. Dertill känner jag dem alltför väl och sedan alltför lång tid tillbaka. Jag minnes lifligt, huru omkring 1860, då en varmare försvarsvind också blåste i vårt land, och då skarpskytterörelsen började, det just var arbetarne, som förklarade sig lifvade att göra allt för fosterlandet och visade sig villiga att offra icke allenast tid, utan också penningar, mera kanske än mängden af dem hade råd till. En sådan anda är jag viss om fortfarande är rådande icke allenast i vår stad, utan i hela vårt land, och jag tror, att Riksdagen skulle göra högeligen oklokt uti

att fästa stort afseende vid sådana särskildt uppkomna och framställda opinionsyttringar som de nyss omnämnda.

Det är på grund af hvad jag känner mitt samvete och min pligt bjuda mig, som jag nu anser mig böra så mycket i min förmåga stå verka för åstadkommande af förbättringar af vårt försvar och för att få dessa förbättringar till stånd så snart som möjligt. Att dervidlag helt och hållet omfatta det af Kongl. Maj:ts framställda förslaget, det vågar jag icke göra. Det kan ju synas underligt, att jag säger så, då jag ju naturligtvis saknar all sakkunskap i frågan; men jag vågar tro — och måste dervid tyvärr blifva skapare af en sådan slags auktoritetstro, som herr Waldenström nyss förkastade — jag vågar tro, säger jag, att det är möjligt att med något mindre öfningstid kunna vinna samma mål; och under sådana förhållanden anser jag mig icke böra obetingadt gå med på Kongl. Maj:ts förslag.

Närmast till Kongl. Maj:ts står nu utskottets förslag; men äfven detta, tror jag, går något längre, än att man kan hoppas, att det skulle kunna vinna framgång. Medelvägen skulle vara den af herr friherre von Knorring i hans reservation antydda; men i detta afseende föreligger icke något positivt förslag. Jag skulle visserligen dock helst önska att bereda framgång åt utskottets förslag. Men då jag är öfvertygad om att detta icke låter sig göra, och att det skulle vara detsamma att kasta bort sin röst att rösta för detta förslag, så kommer jag att sluta mig till det förslag, som står detta närmast, nemligen det som föreligger i herrar Hjelmérus', Nylanders och Lindblads reservation, och då jag detta gör, gör jag det i den förhoppningen, att denna reservation skall kunna utgöra en grund, på hvilken något godt kan byggas.

Man har nu här så mycket sysselsatt sig med en del andra frågor och deribland rösträttsfrågan. Jag återkommer därför till denna fråga och vill då säga, att jag för min del icke vill påstå, att det icke kan anses finnas något samband mellan densamma och försvarsfrågan, sådan som denna nu föreligger. Det lider väl nemligen icke något tvifvel derom, att derest man uppställer den fordran, att *alla* skola på sätt nu är föreslaget offra sig för fosterlandets försvar, måste man äfven skänka sitt understöd åt försöken att åstadkomma en reform, som gifver politisk likställighet åt alla. Men det är ett långt steg mellan denna ståndpunkt och den, från hvilken man uppställer den fordran, att rösträttsfrågan *först* skall lösas, innan försvarsfrågan kan afgöras. Jag vill för öfrigt tillägga, att om rösträttsfrågan nu föreläge i det skick, att den verkligen nu kunde definitivt lösas, skulle jag känna mig frestad att inlåta mig på en dylik kompromiss, men då man vet, att rösträttsreformen fordrar en grundlagsändring och sålunda icke kan definitivt antagas förrän tidigast år 1903, så skulle en dylik sammankoppling föranleda, att försvarsfrågans afgörande uppsköttes på lika lång tid. Detta kan jag emellertid icke vara med om, ty — såsom man flera gånger här har sagt — det kan ligga fara i dröjsmål, och jag kan därför icke påtaga mig det ansvar, som ett uppskof skulle medföra.

Man har vidare velat sammanknyta frågan om krigslagstift-

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

Ang. ny här-
ordning m. m.
(Forts.)

ningen och skattefrågan med denna försvarsfråga. Ja, de kunna ju anses höra nära samman, men jag är dock öfvertygad om att dessa frågor skola lätt regleras, när försvarsfrågan väl blifvit afgjord.

En obestriddligen viktig fråga är ju också sjelfva kostnadsfrågan, och om den har äfven mycket skrifvits och talats icke minst i dessa dagar. Särskildt har den ärade representanten för Konga härad — som jag nu icke ser här närvarande — mycket sysselsatt sig med att beräkna och undersöka, huru stora utgifterna härvidlag skulle blifva per invånare i vårt land i jernförelse med dessa utgifter i andra länder, men han har dock aldrig lyckats komma till några rätta siffror; orsaken till att han räknat fel känner jag icke, men att han verkligen har räknat fel, det har herr statsrådet och chefen för kongl. landsförsvarsdepartementet nyss bevisat. Hufvudfelet med hans räkning tror jag emellertid ligga deri, att han dividerat med ett mindre antal invånare än det, som man bör beräkna, att landet har vid den tid, då vi komma upp till hela det belopp, som härordningsreformen årligen kräver. Vare emellertid härmed hur som helst.

Jag kan icke underlåta att vid detta tillfälle erinra om några ord, som i denna kammare yttrades för många, många år sedan och hvilka lyda sålunda: »Den som knotande öfverräknar, hvad ära och frihet kosta honom om året, är redan ovärdig beggedera, ty de materiella rikedomarne äro endast medel och kunna ej få en ädlare användning än att tjena till bevarandet af andliga skatter — skatter, för hvilka ej lifvet sjelft är ett för högt pris»; samt »Förklaringen att vi ej hafva råd att värna om vår existens är ett fattigdomsbevis, utställt ej åt vårt lands materiella hjälpkällor, utan åt vårt folks moraliska och sedliga värde». Det kan tyckas vara hårda ord dessa, men de äro dock tänkvärda, och det ligger en viss sanning i dem. Med detta har jag icke velat säga, att man icke bör tillse, att kostnaderna blifva så små, som möjligt är, och att de icke under några förhållanden öfverstiga landets bärkraft, hvilket man ju så ofta har påstått, att dessa nu ifrågasatta utgifter skulle komma att göra. Men i likhet med herr Waldenström vill jag fråga, om man icke är berättigad att tro, att ett folk, som har råd att konsumera njutningsmedel, såsom spritvaror och tobak, i stor myckenhet — herr Waldenström nämnde summan 85,000,000 kronor; om man medräknar äfven vin och öl, som ju också äro njutningsmedel, uppgår summan dock till långt öfver 100,000,000 kronor — icke skulle ha råd att offra en tillräckligt stor summa för sitt försvar.

Då jag således lifligt önskar, att något positivt beslut redan nu måtte fattas, hoppas och ber jag, att kammarens flertal måtte förena sig om det yrkande, som jag nu gör, nemligen på bifall till herrar Hjelmérus', Nylanders och Lindblads reservation.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,43 e. m. för att åter sammankomma kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag skulle fortsättas.

In fidem
E. Nathorst Böös.